

1977

ORNITHOLOGISCH JAARVERSLAG

seizoen 1977-1978

door J. D. M. Staal

Na de Algemene Ledenvergadering is uw nieuwe ornithologisch secretaris met goede moed begonnen. Hij was en is er zich terdege van bewust dat het gekozen pad niet altijd over rozen zal gaan. Toch hoopt hij dat de sfeer en de mentaliteit in het Verbond dermate kameradschappelijk en sportief zullen blijven, dat hij zijn taak zonder (te) veel problemen kan vervullen.

Het ornithologisch secretariaat kan alleen maar met zin bestaan, als de leden de benodigde gegevens verstrekken. De meeste leden zijn zich daar goed van bewust; het peil van de ingezonden jaarverslagen overtrof dat van vorig jaar. Ook de aspiranten lieten zich niet onbetuigd. Hun enthousiasme bleek uit de soms zeer uitvoerige verslagen. Mijn dank geldt vooral diegenen, die zonder aanmaningen mijnerzijds hun verslagen hebben ingezonden. Toch bleven weer dezelfde mensen in hun starheid, om geen jaarverslag in te zenden, volharden. Zij schijnen te vergeten dat zij vrijwillig lid zijn geworden van het Valkeniersverbond „Adriaan Mollen“ en zich derhalve accoord hebben verklaard met de regels van het Verbond. Willen zij zich daar niet aan houden, dan staat het hen vrij om te gaan!

Zoals Lammers in het vorig jaarboek al memoreerde, hebben wij het plan om in navolging van Slijper een verslag te maken, nu over de laatste twaalf jaar. Er is enorm veel tijd mee gemoeid, maar ik zal mij beijveren het voor het volgende jaarboek te realiseren. Tussen de bedrijven door heb ik al in de verslagen van jaren het geneusd en kan derhalve voorzichtig, en op de zaken vooruitlopend, stellen, dat het zowel kwantitatief als kwalitatief vooruit is gegaan met de Valkerij in de Nederlanden!

De Hoge Vlucht

Dat het afgelopen seizoen ook niet gunstig voor de Hoge Vlucht is verlopen blijkt wel uit de verslagen van onze twee valkeniers. Enerzijds was het een vogel, die moeilijk leerde, anderzijds was het door ziekte van de valkenier. Het bleek wederom dat het beoefenen van de Hoge Vlucht bijzonder moeilijk is.

Beschik je over een groot veld met een goed aanbod van patrijzen en bezit je dan ook nog een goede hond, dan laat de vogel wel wat te wensen over. Dijkstra vermeldde: „Werd van half augustus tot eind oktober vrijwel dagelijks geoefend, voldoende stijgen werd pas bereikt, toen de Patrijzen te rij waren. Een vogel die zeer langzaam leert.“ Ook bij Velthuisen was de vogel niet optima forma. Velthuisen had al de pech dat hij ongeveer 2½ maand in het ziekenhuis moest verblijven. Daarna heeft hij de valk verscheidene malen gevlogen, die maar moeilijk aan de zwarttrokken wilde. Uiteindelijk kwam er een Zwarte Kraai op het tableau.

Door deze berichtgeving loopt een rode lijn, die ons leert, dat zelfs, als het vak tot in de toppen van de vingers beheerst wordt, het lang niet meevalt om succes te behalen. Met het aanschaffen van een Slechtvalk ben je er niet alleen. Een groot veld — niet te ver weg! — en voldoende aanbod van prooien, in geval van de aanwachterij een prima voorstaande hond en voor de kraaienvalk de beschikking over opjagers, zijn allemaal

Een en al spanning..... - Foto: John D. de Vries

4

Foto: M.A.M. Buij

Enige namen zijn hierboven de revue gepasseerd; daarbij wordt echter niets aan de prestaties van anderen afgedaan. Sommigen hadden inderdaad een slecht jaar. Toch zou ik enkelen willen adviseren om de hand eens diep in eigen boezem te steken en er eens goed over na te denken, waar ze nu eigenlijk mee bezig zijn. Het bezit van een jachtvogel geeft een grote verantwoordelijkheid en de morele plicht deze zo optimaal mogelijk te vliegen en daar hapert het hier en daar aan.

Het asielwerk

Het afgelopen seizoen werd een zeer groot aantal dag- en nachtroofvogels gerevalideerd. De inzet van de vergunninghouders was buitengewoon en verdient alom erkenning. Totaal werden 226 vogels verzorgd, waarvan 157 dagroofvogels en 69 uilen.

Dagroofvogels: 98 Torenvalken, 28 Buiersds, 9 Sperwers, 9 Boomvalken, 6 Haviken, 4 Bruine Kiekendieven, 2 Luggervalken en 1 Smelkeken.
 Hiervan werden 99 losgelaten, 41 gingen dood of moesten worden afgemaakt, 3 werden elders ondergebracht en 14 worden nog verzorgd.
 Uilen: 39 Ransuilen, 14 Botuilen, 10 Steenuilen, 4 Kerkuilen en 2 Velduilen.
 Hiervan werden 43 losgelaten, 20 gingen dood of moesten worden afgemaakt, 4 werden elders ondergebracht en 2 worden nog verzorgd.

Van de kwetsuren was vleugelletsel ook nu weer de grootste boosdoener. Uitgebreide verslagen stuurden o.a. Biemans en Klees. Slijper had nog een grappig voorval met een Torenvalk. Hij schrijft: „Een Torenvalk-

6

factoren waar men rekening mee moet houden. Over de beschikbare tijd zullen we het dan maar niet hebben, want zonder dat hoef je er niet eens mee te beginnen. Toch moeten we ons beijveren de Hoge Vlucht te behouden, gezien de doelstellingen van ons Verbond. Ook de cultuur-historische betekenis van deze tak van de valkerij mag niet onderschat worden.

De Lage Vlucht

Van de navolgende personen mocht ik bericht ontvangen: Mevr. Cloppenburg, Van Arcdonk, Van Asperen, Biemans, Boers, Bus, Drieënhuizen, Dijkstra, Ehler, Fleskens, Van Gerven, Haantjes, Huilmand, Huyskens, Kemp, Köhler, Kolman, Kuiper, Lammers, Mollen, G.A. van Nie, G.J. van Nie, Rademacher, Simonis, Slijper, Staal, Sterken, Velthuisen Sr., Velthuisen Jr. en Wierda.
 In hun bezit waren:

46 Haviken (19 ♂ - 27 ♀)	34 in de muilt (14 ♂ - 20 ♀)	6 weggevlogen/losgelaten (3 ♂ - 3 ♀)	5 doodgegaan (2 ♂ - 3 ♀)
		1 ♀ gestolen!	

39 Haviken hebben gejaagd (14 ♂ - 25 ♀)	36 Haviken sloegen prooi (12 ♂ - 24 ♀)	totaal 2042 stuks
--	---	-------------------

konijn	fazant	Patrijfs	eend	haas	diversen zoals: kraaien, meeuwen, Spreeuwen, Eksters, muizen, Vlaamse Gaai, Houtduif, wezel, Kauw en hermelijn
1671	62	3	17	28	261

Als wij dit per vogel, die prooi heeft geslagen, gaan omrekenen dan blijkt het gemiddelde 56,7 te zijn. Dat geeft een grote verbetering te zien, doch wij moeten hierbij niet vergeten dat de onderlinge verschillen soms erg groot zijn. Hoe ontstaan zulke verschillen? Om maar twee uitersten te noemen: havikier A heeft een goede wildbezetting, maakt veel outings en kan zijn vogel in hoge conditie vliegen. Resultaat: hoge score. Havikier B heeft een veldje met weinig wild en maakt bovendien weinig outings. Als gevolg hiervan vliegt hij zijn vogel niet in optimale conditie en de resultaten zijn navenant.

Goede tot zeer goede resultaten behaalden: Mevr. Cloppenburg, Biemans, Bus, Drieënhuizen, Dijkstra, Fleskens, Van Gerven, Kuipers, Lammers, Simonis, Slijper, Staal en Velthuisen Sr. Dijkstra stond zoals altijd aan de top. Zijn Havik 'Linquenda' was weer zeer succesvol. Ook Lammers was met zijn Havik 'Phivia' in de duinstreek bijzonder actief. Lammers zelf zegt hierover (met recht!): „Konijnen slaan kunnen veel getreide Haviken, maar er is wel verschil tussen een gefitreed konijn in een kaal bosje en eenje, die, voorzichtig sloepend onder een wirwar van dichte duindoorns, probeert een goed beenkomen te zoeken. In het laatste geval is het konijn niet paniekerig en er komt heel wat voor kijken eerdad de rabbie in de tas zit." Het appel van 'Phivia' is vermeldenswaard. Zij

5

tarsel, die ik van een buurtbewoner kreeg, hield ik 3 dagen in observatie. Mankeerde niets, aasde goed. Op kop gemerkt met stipje witte verf en losgelaten. Na wegvliegen keerde hij terug en dook hoog uit de lucht naar mijn nestkast. Hij verbleef hier enige weken met een of meer wijfjes. Kreeg toen concurrentie van een oude tarsel. Vochten veel en kwamen soms op de grond terecht. Eén keer kon ik ze beiden grijpen. Na gescheiden te hebben, na elkaar losgelaten. Mijn gemerkte tarsel bleef daarna weg en oude tarsel nam de zaak resp. wijfje over."

Diversen

De indertijd weggevlogen Haviktarsel van Haantjes (zie jaarboek 1973), broedde wederom in de vrije wildbaan en heeft nog steeds belen aan zijn poten. Er werden het afgelopen jaar meer Smelkeken en Sperwers waargenomen dan voorheen. Van de Sperwer weten we dat hij druk bezig is terug te keren naar zijn oude stand. In de omgeving van Uden werden door ons 19 jonge Sperwers en 3 jonge Haviken geringsd. Een horst bevatte 6 jonge Sperwers en wat mij opviel, was, dat ze er alle zes pieklijen en fit uitzagen. De Havik bracht, net als vorig jaar, 3 jongen groot en dan te bedenken dat zij daar vroeger niet voorkwamen. Het verspreidingsgebied lijkt zich te gaan uitbreiden. De stand van de Havik wordt dit jaar (voorzichtig) geschat op 250-300 paar!

De Regt had dit jaar broedsucces. Hij was in het bezit van een Havikwif en -tarsel. Er kwam een legsel van 3 eieren, waaruit 2 tarsels groot zijn geworden. De Havik van Fleskens legde 4 eieren tussen 16 en 25 maart. Gebroed werd tot 22 april, toen de eieren weggenomen werden.

Foto: John D. de Vries

7

**CONGRES
OVER BEHEERSTECHNIEN BIJ ROOFVOGELS
Oxford, 2 t/m 5 oktober 1977**

door G.J. van Nie

De term „beheer” is wat de toepassing op roofvogels betreft Amerikaanse afkomst. Op het door uw voorzitter en ondergetekende bijgewoone congres te Oxford, in naam van de Internationale vereniging voor valkerij en roofvogelbescherming, de IAFCBP, door de British Falconers Club georganiseerd, kwam het „beheer” als zodanig nauwelijks ter sprake. Niemand immers kan de uiteindelijke doelstelling definiëren van onbeschermende maatregelen: zoveel mogelijk roofvogels? zoveel mogelijk soorten? Dit betekent nu min mogelijk mensen en welvaart op deze planeet. Dick Hillenius vat de problematiek van het beschermen zonder vast doel, waarvan we in het natuurbeheer tal van sprekende voorbeelden als raven- en ooievaarsprojecten hebben, eens samen in de titel van een lezing: „Moet de lintworm beschermd worden?”.

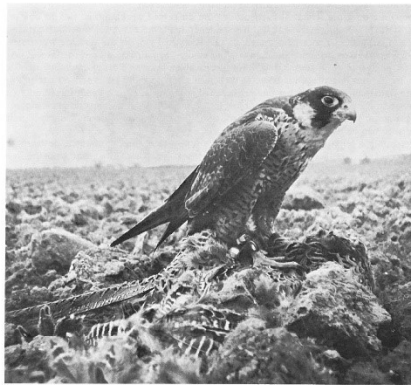
Zoals de naam van het congres aanduidt werd wel gesproken over verschillende toegepaste methoden bij het roofvogelbeheer. Na de opening van de Zwitser Toni Lutz, voorzitter van de IAFCBP, hield Dr. I. Newton een zeer boeiend en helder betoog over de methodes die moeder Natuur zelf hanteert bij het roofvogel„beheer”, zoals voedselaanbod, nestelgelegenheid, gedrag en levenswijze, territoriumgrootte en lichaamsgewicht. Kleine soorten als de Torenvalk zijn vroegrijp en leggen veel eieren, de meeste jongen overleven hun eerste levensjaar niet, een gedeeltemeerde stand herstelt zich snel. Grote soorten (arend) zijn laatrijp, leggen weinig eieren, ze leven lang met weinig jongsterfte, een gedeeltemeerde stand herstelt zich moeizaam na zeer lange tijd.

Voedselaanbod en nestelgelegenheid kunnen we alleen beïnvloeden door biotoop = milieubescherming, op de andere even belangrijke door Newton genoemde factoren heeft de mens geen enkele invloed. In deze lezing kwam glashelder naar voren hoe betrekkelijk alle in de volgende lezingen bezongen maatregelen zijn. Dit werd in de loop van het congres door het enthousiasme waarmee ieder zijn stokpaard bereid snel vergeten.

Maar wie weerstaat de verleiding deze stokpaarden prijzend op de hals te kloppen:

- professor Saar en Richard Fyfe, als glazenwassers aan een touw bungelend om in de steile rotswanden langs Canadese rivieren nestrictels uit te blikken voor Prairievalken;
- de Fin Saurola in de dunne top van een 30 meter hoge spar met een opgetakeld kunsthorst voor arenden;
- de Amerikaan Nelson in de bovenste regioën (en in 't elektrische spanningsveld!) van reusachtige hoogspanningsmasten met kunststof platformen voor nestelende roofvogels in voedselrijke, nestplaatsloze prairies;
- Saars Slechtvalk, die 23 kunstmatig uitgebroede jongen aas;
- mijn collega Pat Redig (USA), die zonder blikken of blozen de luchtzakken van roofvogels uitspoelt voor onderzoek van de spoelvoelstof op Aspergillose;
- de makers van de film „Le bal des charognards” (Mons. Terrace - Frankrijk) over wintervoeding van gieren en arenden in de Pyreneeën;

8

Slechtvalk op geslagen fazant - Foto: H. Dijkstra

- Fyfe, Sherrod (Cornell) en Saar, die jonge Slechtvalken uitwinnen vanaf de rotswanden of gebouwen, met listige constructies om de vogels ongezien te zien;
- het monnikenwerk op Cornell University en in Canada om de voorwaarden te ontdekken waaronder valken in gevangenschap eieren gaan leggen;
- Nebens machtige slow-motionfilms (met ruimtevaartcamera's gemaakt) die alle Abu Dhabi-gangers voor een tweede maal in zwijm brachten;
- het bijvoeren van arenden in Zweden bij weinig benijdenswaardige temperaturen;
- de gedetailleerde film van Fentzloff over het fokken van Zearenden en het onder goed gecontroleerde omstandigheden uitzetten van de jongen in bewaakte horsten van wilde arenden in een pesticidenarm gebied.

Dit waren onder de vele andere onderwerpen enkele indrukwekkende technieken om de roofvogelstand een duwtje in de goede richting te geven. Dat de grote dawl in de verkeerde richting de persistente bestrijdingsmiddelen waren suggereert het enorme herstel van de Slechtvalk in Engeland en Schotland en van Havik en Sperwer in Nederland.

Voor het roofvogelbeheer is dan ook het wettelijk verbieden (saai werkje) van het gebruik van bepaalde pesticiden van oneindig veel belang geweest, veel belangrijker dan

9

alle hulpmatregelen, in Oxford zo enthousiast beschreven.

Ieder, die op grote schaal of beroepshalve op dit gebied werkzaam is, ziet dit ook in, maar van alle pogingen om ook wat bescheidener, maar meer in 't oog lopende bijdragen te leveren, gaat een enorme propaganda uit. Richard Fyfe, die me vertelde 't uitzetten van Slechtvalken in Nederland „onwisk” te vinden, benadrukte dit reclame-aspect nog eens: hoewel in gevangenschap gefokte Slechtvalken noch in Europa noch in Amerika ook maar iets bijgedragen hebben ter verbetering van de stand (ze broeden i.h.a. pas in hun derde jaar), gaat van het universitaire programma en het Peregrine Fund zo'n invloed uit op het publiek, dat roofvogels rustig zitten te azen langs de grote wegen, waar ze tot voor kort een geliefd doeltwit vormden voor „pole-shooters”, die ze vanuit de auto van de telefoonpalen schoten.

Het publiek blijkt nu eenmaal eerder warm te lopen en, nog plezieriger, de bcurs te openen voor spectaculaire stunts, hoe irrisel ook (ooievaarsdorp), dan voor halfbegrepen, minder opvallende maar veel belangrijker milieubeschermdende maatregelen. Nu de Slechtvalk zich ook in Amerika langzaam herstelt, kon deze propagandainvloed op het publiek wel eens veel belangrijker blijken dan het uitzetten van een handjevol valken.

Over het uitzetten van fazanten en de schade die Haviken daarbij veroorzaken deed Kenward een onderzoek met van-zen-zenderij-voorziene Haviken in een jachtterrein in Zweden. Anders dan in Nederland worden de fazanten niet eerst in uitwenneren maar direct op de voerplaats losgelaten. Onder deze omstandigheden wordt per Havik 1 fazant geslagen in gemiddeld 2,3 dagen. In Engelse jachtterreinen waar niet uitgezette wordt (in Woodhall Spa zag ik een week na „Oxford” dat het er toch wemelt van de fazanten) is dit 1 fazant per Havik in 30 dagen. Kenward liet in het midden waar die Haviken in zijn Engelse onderzoekgebied vandaan kwamen en pliette ervoor tegenover belanghebbenden de schade niet te hagatellieren of te ontkennen, want dan gaat men twifelen aan de deskundigheid van beschermende instanties of personen en redt men zichzelf, maar om objectief de schade onder ogen te zien (tot 20% van 4000 uitgezette fazanten à 7/6, — bij een Havikbezetting van 12 exemplaren) en mee te helpen een oplossing te vinden in voorkomende gevallen. Dit standpunt klonk de voorzitter en mij zeer vertrouwd in de gesprekte uren: het is goed dit ook eens van een ander te horen, in dit geval een objectief wetenschappelijk onderzoeker.

Op de laatste dag van het congres, dat gehouden werd in een moderne collegezaal van het Department of Zoology, waarvan de inrichting in schrilte tegenstelling stond tot de middeleeuwse monnikel waarin uw voorzitter met vele andere deelnemers in het Wadham College gehuisvest was, liet een woordvoerder van de Westdutsche Arbeitsgemeinschaft für Wandervogelschutz zich zeer kritisch uit over de grote aantallen roofvogels die in talloze middelgrote stadjes onder het mom van fokproeven een armzalig kooivoegelbestaan leiden. Hun aantal (aan de natuur onttrokken!) overtreft verre dat van de uitgezette vogels, waarvan er nog niet één in de vrije natuur tot broeden is gekomen.

De voorzitter van de British Falconers Club, T.A.M. Jack, prees de voortreffelijke organisatie door de heren Kenward, Geer, Wakley en Long en memoreerde dat hij bij het vorige congres in 1975 (geheel gewijd aan diergeneeskunde en fokken) zich zeer bezorgd getoond had over de Slechtvalkenstand en de hoge vlucht. De fokkerij, door hem toen nog als reddende engel voor beide gezien, dreigt nu, nog geen 3 jaar later, bedenklijke uitwassen te gaan vertonen en nevensverschijnselen die de goede zaak meer kwaad dan goed doen.

De Slechtvalk broedt zonder hulp van de fokkerij weer in vooroorlogse aantallen, de hoge vlucht bloeit. (In Woodhall Spa zag ik dat Mr. Jack niet overdeef.) De reddende

10

Snelleken - tekening van H.J. Slijper

11

engel van 1975 echter heeft tot zo'n overproductie aan gefokte Slechtvalken geleid dat er te weinig deskundige valkeniers zijn om deze fokproducten volgens de regels der kunst te vliegen, terwijl het overschot aan Torenvalken en Smeltekens in de dierenwinkels(!) te koop is.

Hij sloot dit zeer geslaagde congres met de dringende oproep aan de deelnemers zich te bezinnen, niet langer meer op het „hoe“ van de fokkerij, maar op het „waarom“.

Torenvalken worden in Engeland in dierenwinkels te koop aangeboden
Foto: Peter Otten

JACHTBELEVENISSEN IN EEN POLDER

door L.G.R. van Asperen

Vrijdag 2 december 1977 was een prachtige dag om te gaan jagen: vrij koud, zonnig en een lichte wind, dus snel de Havik opgenomen en op de fiets gestapt. Nu komt dit misschien enigszins vreemd bij u over, maar vanuit een auto jagen vind ik wat mechanisch en onpersoonlijk en vanaf de fiets voel je je er zelf ook wat meer bij betrokken. Daar komt nog bij dat ik met een auto erg snel door m'n jachtveld heen ben..... vandaar de fiets.

Het jachtveld betreft hoofdzakelijk meeuwen, kraaien en als het meezit Eksters. Zo, rustig fietsend langs de polderdijk, ontwaarde ik al gauw een aantal Kokmeeuwen. De meeuwen zaten niet al te ver van de weg in het land, dus een kansje. Heel voorzichtig probeerden we de vogels te benaderen, er wel voor zorgend dat ze buiten het zicht van de Havik bleven.

De tarsel startte en gleed op de in het land zittende vogels af. De meeuwen, natuurlijk gealarmeerd, vlogen op, de sprint begon. Het exemplaar, waarop de Havik het had voorzien, steilde op en beschreef wilde bochten om aan de fel jagende tarsel te ontkomen. Deze slaagde er niet in de meeuw aan de veren te komen en streek teleurgesteld neer op een telefoonpaal, waar hij lastig gevallen werd door het luid krijsende meeuwvolk.

12

Onderstaand artikel mochten wij met toestemming van de schrijver en de redactie van de *Duister Falkenorden* uit het nummer 1976/77 overnemen.

Het leek ons vooral interessant voor die havikiers in ons Verbond, die geen goede konijnjacht kunnen verkrijgen. Zij kunnen in het artikel van Dr. Heidenreich, die dierenarts is in de Bondsrepubliek, veel lezerraams vinden. Interessant is ook dat de ervaringen van de schrijver voor een groot deel overeenkomen met die van enkele van onze meest ervaren havikiers, vooral het feit dat een Havik slechts dan regelmatig zijn uiterste kunnen kan tonen wanneer hij de gelegenheid krijgt veel te vliegen en prooien te slaan.

Aangaande de opmerkingen van de schrijver over de wettelijke kant van deze jacht, merken wij op dat deze natuurlijk op de toestand in Duitsland betrekking hebben.

In ons land zijn zowel de Roeken als de Bonte Kraaien volledig beschermd.

KRAAIENJACHT MET DE HAVIK

door Dr. Manfred Heidenreich
(vertaling H. Dijkstra)

De vlucht op kraaien is, enkele uitzonderingen daargelaten, tot op heden gereserveerd voor degenen die met valken vliegen.

Er worden weliswaar af en toe kraaien door Duitse havikiers op het tableau gebracht, doch dan gaat het om sporadische gevallen. Een systematische jacht met de Havik op deze behendige en bovendien weerbare rovers wordt, zover mij bekend, in Duitsland niet bedreven. Dit is verwonderlijk aangezien vele havikiers, bij gebrek aan goede konijnjachten, ver reizen moeten om hun vogel dit typische wild te kunnen aanbieden.

Anderzijds zijn er in herfst en winter overal kraaienzwermen te vinden en is men op deze niet beschermde en onder de jachtwet vallende kraaien, niet aan reviergrenzen gebonden, hetgeen echter niet zeggen wil dat men de jachteigenaar mag passeren.*)

Ofchoon de havikier heden ten dage bij het aanschaffen van een jonge vogel nauwelijks tussen tarsel of wijf kiezen kan, omdat hij al bij moet zijn dat hij überhaupt een jachtvogel krijgt, mag de vraag gesteld worden welk geslacht men gebruiken moet als toekomstige kraaienjager.

Enerzijds lijkt de wendbare tarsel, die ook in de vrije wildbaan bij voorkeur vliegwild slaat, voor deze jacht geschikter te zijn. Toch moet men bedenken dat de weerbare Zwarte Kraaien een kleine tarsel op z'n minst bij de eerste vluchten verwonden kunnen en de vogel z'n interesse voor deze gewaaijke buit verliest.

Daarentegen kan de grotere vrouwelijke vogel beter de spitse snavels der zwarttrokken van zich af houden. Daar er naar mijn mening geen snelheidsverschil tussen de beide geslachten bestaat, besloot ik tot een nestelingwijf. Voor het mij bezorgen hiervan moge ik op deze plaats de heer E. Schörmair nogmaals hartelijk bedanken.

Basisvoorwaarden voor een kraaienhavik zijn snelheid, wendbaarheid, doorzettingsvermogen en voor alles het kunnen jagen in open boomloos terrein. Een Havik die, zodra hij in open veld gevlogen wordt, naar het dichtbijzijnde bos vliegt, is reeds bij voorbaat voor de kraaienjacht ongeschikt. Het bereiken van deze eigenschappen valt bij de jonge vogel uitsluitend te bewerkstelligen met een intensieve dagelijkse training van meerdere uren. Weekend-haviken kunnen de verlangde prestaties nooit leveren.

Om de kraaien van het begin af aan voor de vogel aantrekkelijk te maken, werden op een grote loer vier kraaienvleugels bevestigd.

14

De tarsel teruggeroepen en verder ging het, om ergens anders ons geluk te zoeken, maar ook de twee volgende vluchten bleven zonder resultaat.

De vierde vlucht had meer succes en wel op een eenzame Zilvermeeuw, die op zo'n 150 m voor ons in het land zat. De Havik sprintte weg, echter niet rechtstreeks naar de meeuw, maar naar een dichtbij gelegen sloot, die in de richting van de meeuw liep. Op deze wijze gebruik makend van de dekking die de sloot bood, benaderde de tarsel zijn prooi. De meeuw, weliswaar attent op de Havik, die hij al had gezien, werd door deze tactiek volkomen overrompeld; precies ter hoogte waar de zilver zich bevond, verscheen de tarsel uit de sloot, sloeg een haak en greep z'n prooi in de borst.

De daarop volgende twee vluchten werd het succes geprolongerd, vooral de laatste zal ik niet gauw vergeten. Het ging zo. Wat later in de middag zagen wij op ongeveer 80 m in het land een Ekster zitten, zonder enige dekking in de nabijheid, dus een kans te mooi om waar te zijn. De Havik werd gestipt; de Ekster, meteen attent, toen wij boven aan de dijk verschenen, vloog op en probeerde zo hoog mogelijk weg te komen. De tarsel daarentegen, vloog laag over de grond op de Ekster af; vlakbij gekomen schoot hij omhoog en trachtte de Ekster van onder af te grijpen. Zo gemakkelijk liet de listige langstaart zich echter niet verschalken; hij ontweek handig zijn belager en viel als een steen naar beneden. De tarsel herstelde zich onmiddellijk en ondernam een tweede poging, die eveneens mislukte, doordat de Ekster achter een onwaarschijnlijk klein polletje aan de slootkant dekking zocht.

De Havik wist niets beters te doen dan maar op de grond te gaan zitten. Hiervan maakte de Ekster gebruik door haastig weg te vliegen. De tarsel startte opnieuw en wist de Ekster alsnog, na een vlucht van 60 m, te slaan!

Met deze vlucht was ik natuurlijk wel in mijn schik; per slot van rekening gebeurt het niet zo vaak, dat je Havik een Ekster slaat, althans niet bij mij.

Er deed zich echter nog wel een klein probleempje voor.....

In dit geval voor de havikier: ik had verzameld de omgeving goed in mij op te nemen en in mijn enthousiasme had ik mij niet gerealiseerd dat er in deze hoek een tochtslot liep, zonder dat er ook maar een dam of wat dan ook in de buurt was.

Enfin, de rest kunt u wel raden. Breedte van de sloot geschat, wel wat aan de brede kant, een aanloop..... kwam toch nog een meter te kort!

Met het verlies van een laars, die ergens in de sloot was blijven steken en tot over het middel nat, werd de andere kant bereikt.

De vogel werd opgeaasd en het tweetal keerde huiswaarts; de één voldaan met een volle krop, de ander — nat en verkleumd — op één laars en één sok.

Eenmaal op deze kunstbuit ingesteld, werd dagelijks meerdere uren gevlogen waarbij de vogel van boom tot boom volgde. Dat gebeurde meestal op dagen door de week van 5.00 tot 7.00 uur 's avonds van 17.00 tot 20.00 uur en tijdens het weekeinde gedurende de gehele dag.

De schuwheid voor de open vlakte, die wel iedere Havik eigen is, werd afgeleerd door de vogel tenslotte uit bosranden over grote afstanden naar open terrein te lokken. Als laatste werd het oefenen op de loer in boomloos terrein bedreven tot de Havik bijna als een valk enige stoten op de loer maakte en zo het voordeel van het opstelen en de verticale stoot leerde kennen.

Deze intensieve vliegtrening en het fixeren op de loer bracht haar tenslotte zo ver dat ze deze in een looping sloeg.

Gelijktijdig met deze oefeningen werd de Havik, zodra haar penen hard waren, iedere vrije minuut aan het autorijden gewend. Probleemloos beschouwde ze al gauw de passagierstoel als haar vaste plaats.

Het is overigens aan te bevelen de achterzitting goed af te dekken. Het smeltel is, als het eenmaal is opgedroogd, bestand tegen alle schoonmaakmiddelen.

Havik op geslagen kraai - Foto: Duske

15

Na al deze punten te hebben afgewerkt, werd de Havik aan wild gebracht. Voor een jonge, onervaren vogel zijn successen bij de eerste jachtvluchten bijzonder belangrijk. Niettemin werd bij het injagen afgezien van het loslaten van prooien voor oefening. Niet alleen omdat het loslaten van gehandicapte vogels uit oogpunt van dierenbescherming af te keuren is, maar ook omdat de Havik van het begin af aan moest leren uit de rijdende auto zelfstandig te jagen. Hoe kunnen voor de Havik dan toch goede beginnenskansen geschapen worden?

Voor dit doel werden de eerste jachtvluchten gekozen op dagen waarop men normaal gesproken met een vogel niet eens vlak voor de deur zou jagen. Het regende pijpenstelen. Rechts nog geen tien meter van de weg af zaten meerdere volkomen natte kraaien, die lusteloos in de aardbodem pikten. De Havik reageerde direct. Toen we bijna op gelijke hoogte van de kraaien gekomen waren, was het raam nog niet eens helemaal omlaag, of de vogel was er al uit. Volledig verrast door het plots dreigende gevaar werd een kraai, kort na het opvliegen, gebonden. Op haar eerste kraai, die direct door met het de duimen indrukken van het scheldak pijnloos gedood werd, kreeg de succesvolle vogel een volle krop.

Na dit meerdere malen onder dezelfde weersomstandigheden te hebben herhaald, werd de jacht verlegd naar het stadsgebied van Hannover om daar de vogel goed bevolgen, droge kraaien aan te bieden, die echter niet zo ver van de auto af zaten. Bovendien werden de vluchtmogelijkheden voor de kraaien door huisgevels sterk ingekrompen.

Voor de vluchten in stedelijke gebieden tussen flats en tramrails zijn een absoluut betrouwbaar appel en een bijzonder zeege vogel vereist, die niet onder de indruk is van voetgangers, honden, auto's of trams, enz.

Tenslotte kon de Havik bij iedere weersgesteldheid, in ieder terrein en op iedere tijd van de dag gevlogen worden. Hoe meer successen ze had, des te hoger kon haar conditie zijn. Vanaf 1100 gr. in het begin, werd ze tegen het eind van het seizoen met 1220 gr. gevlogen. In deze conditie vloog ze zelfs op zwarte plastic zeilen af, die op biethopen in de wind flapperden.

Die jacht in de stad is weliswaar zeer succesvol, maar op den duur onbevredigend omdat de prooi op korte afstanden nauwelijks gelegenheid heeft aan de jager te ontkomen. Lange vluchten zijn zeldzaam en de capaciteit van de jachthavik wordt niet ten volle benut.

Interessant wordt de jacht op kraaien pas, die toch zo perfect vliegen kunnen, in open terrein. Daar kunnen de kraaienzwermen door op grote afstand te vluchten, iedere kans om te ontkomen bonten en moet de Havik op grotere afstanden starten.

Het bleek al spoedig dat de auto, nadat de Havik eruit was, met dezelfde snelheid verder moest rijden om de sluwe kraaien niet d.m.v. een stoppend voertuig te waarschuwen. De meest gunstige rijnsnelheid bleek 50-60 km per uur. Hiermede wordt de vogel een goede startsnelheid gegeven, zonder dat zij door het raam gerukt wordt en daarmee veel tijd verliest voor te doebewust kan aanjagen.

Door het lage vliegen van de Havik merken de kraaien het gevaar meestal pas wanneer de vogel tot op 50 m genaderd is. Zodra de zwerm met veel gekras en gespuut met hun vliebare uitwepelen opvliegt en probeert hoogte te winnen, stelt de Havik op en is er op uit ze de pas af te snijden. Deze achtervolgingsvluchten gaan soms tot op een hoogte van 30-40 m. Hierbij gelukt het de kraaien dikwijls de Havik eruit te vliegen door vlak voor het toeslaan met plotselinge wendingen te ontkomen. Een tweede variant, die hen het leven meestal redt, is het zich laten vallen vanuit grote hoogte. De

16

schommelende vlucht, werden 2 Kokmeeuwen uit kraaienzwermen probleemloos door de scherp aanjagende Havik gegrepen. Dit te zien was verwonderlijk aangezien zelfs voor goed ingevlogen valken meeuwen een prooi soort vormen, die moeilijk te slaan is. Ook verre vluchten op zwermen die uitsluitend uit meeuwen bestonden, die een ploegende trekker volgden, werden steeds met succes beëindigd, zodat de vlucht op meeuwen na het vijfde geslagen exemplaar niet interessant meer werd.

Naast de intensieve kraaienjacht werd de Havik echter ook succesvol op konijn, fazant en Patrijs gevlogen om een vogel te hebben die veelzijdig te gebruiken was. Haar tableau voor het eerste jachtjaar bestond uit 91 Zwarte Kraaien en Roeken, 5 meeuwen en ook 7 fazanten, 5 Patrijzen, 1 Waterhoen, 2 Meerkoeten, 1 Merel, 56 konijnen, alsmede 1 muis.

Vanzelfsprekend werden de rallen, de Merel en de muis niet bedoeld geslagen, echter buitgemaakt terwijl de vogel vrij van boom tot boom volgde.

Tenslotte wil ik hier in 't kort nog iets vermelden over de natuurbeschermingswetten waar wij bij de kraaienjacht mee te maken hebben.

Zeer zeker zal er in de toekomst geen beperking van het bejagen van de Zwarte Kraai komen. Wel bevat de nieuwe wet op de natuurbescherming in Duitsland van 20-12-1967 een machtiging voor de „Länder“ (provincies) in het wild levende dieren te beschermen en er wordt op dat niveau naar gestreefd broedvogels, waaronder de Roeken, te beschermen. De zonder meer reeds met de wettelijkheid in strijd zijnde bejaging van Roeken in de breedheid zal in de toekomst door de natuurbeschermingswetten per provincie verboden worden. In ieder geval zullen de hoofdzakelijk uit Oost-Europa stammende winterkraaien verder bejaagd mogen worden.

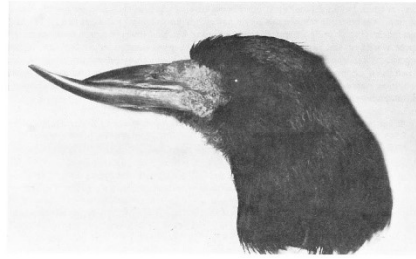
*) In ons land is men wel degelijk aan reviergrenzen gebonden. Men mag de kraaien alleen bejagen op die terreinen, waarvan de betreffende jachtpaerter of -eigenaar hiertoe schriftelijk vergunning verleend heeft. Dergelijke vergunningen zijn 1 jaar geldig en lopen tot april.

18

kraaien leggen de vleugels tegen het lichaam, klappen a.h.w. ineens en vallen met een hoorbare plof op de grond.

Geeft de Havik in het eerste geval de ontkomende kraai op, of jaagt een tweede onder haar opgaande aan, de bewegingloos op de grond liggende krijgt een bijna luidrecht steile stoot te verwerken. Dikwijls redt de vermeende buit zich door een korte zijsprong en staat de Havik verhouwerd op de grond. Direct vliegt de kraai op en probeert hoogte te winnen; slechts weinigen worden na enkele meters ingehaald en geslagen. Enige keren viel het op dat de Havik gunstig opvliegende kraaien negerde en reeds ver verwijderde dieren aanjog en ook bemachtigde. In zulke gevallen betrof het of slecht gemutte jonge vogels, of zieke exemplaren zonder dat ik aan hun vliegrijt iets opvallends had kunnen waarnemen. Bij het ontleden van deze vogels, kon ik tweemaal tuberculose en driemaal een sterke aantasting door darmparasieten vaststellen.

Een bijzondere curiositeit werd onder dezelfde omstandigheden op het tableau gebracht (zie foto). Ik geloof dat deze waarnemingen op een indrukwekkende wijze het selectieve jagen van roofvogels duidelijk maken.

Roofvogels jagen selectief, geslagen roek met ernstige snavelvergroeiing - Foto: Duske

Lange achtervolgingsvluchten, zoals men die van valken kent, zijn van de Havik bij de kraaijacht al vanwege het verschil in jachtwijze tussen beide soorten, niet te zien. Hoewel de jachtvluchten in tegenstelling tot die met valken slechts enkele seconden duren, zijn ze toch niet minder interessant, temeer daar er in enkele uren meerdere kraaien geslagen kunnen worden.

Tijdens de kraaienjacht kon ik de volgende interessante ervaring opdoen met deze voor Haviken toch niet typerende prooi.

's Winters hebben kraaienzwermen dikwijls gezelschap van Kokmeeuwen. Daardoor kwam het dat de Havik ook enkele keren meeuwen aanjog. Blijkbaar reagerden de meeuwen niet op de waarschuwingstrop van de kraaien en vlogen pas op als de Havik al dichtbij de buit was en de kraaien echter al heel hoog vlogen. Na een korte speebs,

17

TWEE AFWIJKENDE JONGEN IN EEN SPERWERHORST

door G. J. van Nie

Inleiding

In de omgeving van mijn woonplaats komen de laatste jaren steeds meer bezette territoria van Sperwers voor. Drie broedgevallen zijn mij vanaf 1973 bekend, maar ook in de later gevonden territoria bevinden zich vaak twee of meer oude horsten. Van de twaalf in 1978 gevonden horsten waren er drie bezet door in 1977 geboren wijfjes. Van de musketjes werden geen ruipennen gevonden, zodat over hun leeftijd weinig te zeggen valt.

Eerstejaarsvogels schijnen wat later te leggen en kleinere horsten te bouwen. De waargenomen aantallen zijn te klein om conclusies te trekken over legselgrootte en broedsucces. Lang niet alle legfels resulteren in uitgevlogen jongen. Vaak verdwijnen eieren op overklaarbare wijze (predatie door gauen?), soms slagen broedgevallen ondanks het drastisch uitdunnen van de directe omgeving van 't horst.

Het aantal gevonden oude horsten per territorium suggereert sterk dat de grote toename van het aantal broedgevallen begonnen is na het verbod van DDT in 1973. Of er een direct verband is of een verband t.g.v. toename van het aantal prooivogeltjes is niet duidelijk.

Patiënt A

Op 27 juni 1978 werd me door de heer A. te Z. een donsjong Sperwerwif van ongeveer 3 weken oud gebracht. Het was bewegingloos en koud gevonden onder een mij bekend horst, waarin het Rijks Instituut voor Natuurbeheer vijf jongen had gerind.

De linkerzijde van de kop was bedekt met een dikke droge korst; het loopbeen van de rechterpoot was gebroken. Boven het door de korst bedekte oog en onder dit oog in de mondhoek waren twee steekwondjes te vinden. Onder de goepende korst bevond zich in de oogkas veel fibrine, wat necrotisch weefsel en een verschrompeld dus kennelijk „aangeprikt“ oog.

Behalve de fractuur was aan de rechterpoot niets afwijkends te vinden, bewegelijkheid en reflexen (knippen bij prikkeling van de voetzool; landingsreflex) waren normaal. De vogel was suf, broodmager en uitgedroogd.

Voor het instellen van een behandeling speelden een aantal overwegingen een rol:

1. Zal de slechte algemene conditie zo ver te verbeteren zijn dat beide kwalen behandeld kunnen worden? Deze mogelijkheid leek aanwezig.
2. Zijn de kwalen te genezen? Dit leek voor de fractuur bijna zeker, daar geen pezen, banden, spieren, zenuwen en gewrichten mede beschadigd leken. Wondgenezing rondom de oogkas was misschien mogelijk, het oog zelf was verloren.
3. Heeft de eenzijdig blinde vogel gezien zijn jachttechniek overlevingskansen in de natuur? Van 2 Sperwers en één Havik wist ik dat dit het geval geweest was (terugmeldingen van de Sperwers, herhaaldelijk vangsten van dezelfde eenzijdig blindgeloze Havik in een kraaienkol). Van dit Sperwerjong kon hetzelfde verwacht worden.
4. Is imprinting te voorkomen en zijn problemen met socialisering en leren-jagen in de daarvoor gevoelige periode op te lossen of te voorkomen? Ik dacht dit te kunnen bereiken met zgn. cross-fostering met Torenvalken, daar dit gehandicapte jong in het eigen horst met 4 actieve soortgenoten geen schijn van overlevingskans had.

19

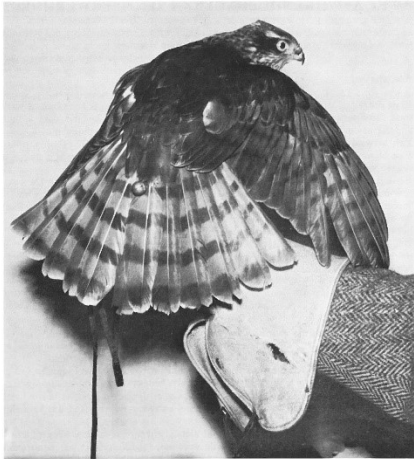

Foto: H. Dijkstra

Besloten werd een behandeling in te stellen.

Ad 1. De algemene conditie was na het ingeven van 5 ml physiologische glucosoplossing 5% met een kroponde, na een uur gevolgd door sloppen met stukjes vers runderhart van ongeveer 2 gram om het half uur, op 29 juni zover verbeterd dat de uitdrogingsverschijnselen (weggeakt oog, niet-verstrikende huidplooi) verdwenen waren en het jong vlot zelf met een-pincet-aangereikte stukjes vlees kropte. Op 30 juni ging dit azen zelfs met een uitgesproken fanatisme (6 volle kroppen per etmaal). Het smetsel, dat tot dan toe dungroen was met een waterige urinefractie, was die dag weer perfect.

Ad 2. Het loopbeen werd gespaakt met watten, een opengeknipt stukje dunwandige gummiplaat en leucoplast. Hoewel het jong op de hakken steunde kon het zelf aas vasthouden en op eigen kracht verkleinen. De oogkas werd na het verwijderen van fibrine en weefselresten met chloramphenicol oogzalf gevuld.

20

Ad 4. Het jong werd geplaatst in een torenvalkennestkast met open front. Hierin waren 3 donsjongen van ruim twee weken oud aanwezig. Met de kijker werd de toestand in de kast geregeld gecontroleerd.

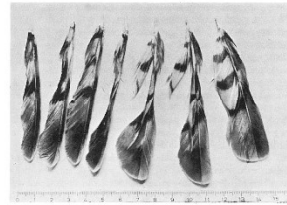
Het iets oudere Sperwerjong was door de al enigszins uitbottende veren veel donkerder dan de overwegend vuilwitte Torenvalkjes in hun volledige donskleed. Ook de grote bolle koppen van de Torenvalken vormden een duidelijk onderscheid. De Sperwer bleek actiever dan de Torenvalkjes en schaarde vaak door de kast. Op 2 juli smelselde het jong over de rand. Als de pleegouders aas brachten stond het meestal voorraan, waarbij de 3 eigen jongen in een hoek van de kast samendronden en het pleegkind in de andere hoek het rijk alleen had. Van „verbroedering“ was geen sprake. Slechts éénmaal werd gezien dat de vier jongen tegen elkaar aan zaten.

Op 4 juli werd de Sperwer onder de kast gevonden, gestopt en weer erin gezet. Het bleek daarna de beide volgende dagen niet meer zo actief. Bij controle op 6 juli was het juist gestorven.

Naast de bij het leven al waargenomen afwijkingen bleek bij sectie een gevorderde osteomalacie te bestaan: alle lange beenderen waren als gummi te buigen, het borstbeen had de weke consistentie van een plak kaas. Er waren geen tekenen van uitzaaing van een infectie vanuit de wonden aan de kop.

Patiënt B

Een dag voor het sterfen van het Sperwerjong in de torenvalkennestkast werd een veel verder ontwikkeld jong onder hetzelfde sperwerhorst gevonden. Het was ook zeer mager en suf. Van de rechterachterteen ontbrak de nagel. De op de teen bij de nagelwortel aanwezige korst werd door de nagels van de 3 overige rechterteenen zo nu en dan tot bloedens toe verwond, vooral omdat de klauwen meestal samengebond waren.

Abbeelding 1 - Foto: G.J. van Nie

Hand- en armpennen waren ongeveer tot de helft van hun definitieve lengte uitgegroeid. In de linker vleugel bevonden zich zeven pennen die slechts de halve lengte hadden van de overeenkomstige pennen in de rechtervleugel. De in het bloed zittende schachten vertoonden insnoeringen.

Het jong werd ondergebracht bij een asielvergunninghouder te Lisse, die er pas na 2 dagen door voortdurend voorzichtig stoppen met kleine hoeveelheden vers vlees in slaagde de vogel zelf van een pincet aas te laten aanraken.

De zeven onderontwikkelde ingekepte veren vielen na 3 dagen alle tegelijk uit, totaal afgesnoerd op de plaats waar de inkeping maximaal was (zie afb. 1).

Behalve de duimveren van de aangeaste vluugel ontwikkelde het verenkleed zich verder normaal. De vogel begon geleidelijk zelf te azen en werd in een enigszins verduisterd hok gezet. Op de plaats van de uitgevallen veren vormden zich zeven nieuwe, aan de

21

onderzijde niet gebandeerd; aan de bovenzijde bestond weinig pigmentvorming bij twee ervan (vuilwit aan de basis, meer grijs naar de punt toe).

Hoewel de zeven afwijkende pennen tenslotte alle ongeveer 1 cm korter bleven dan die van de gezonde vleugel en ook de duimveren naar buiten uitstaken, vloog de Sperwer in het muisluis schijnbaar geheel normaal en zal getracht worden de vogel een adequaat appetitgedrag bij te brengen door training en dan uit te wennen.

Driemaal een andere afwijking

Bij het begin van de africhting van de beschreven Sperwer bleek dit wijf zich met de rechterpoot niet aan de kop te kunnen krabben. Aan deze poot ontbreekt ook de achternagel. De voet wordt hierbij wel opgeheven, maar komt niet hoger dan halverwege zitplaats en kop. Deze wordt dan voorovergebogen, waarbij contact niet bereikt wordt en de poot in de lucht a.h.w. loze vertraagde krab-bewegingen maakt. Ditzelfde beeld vertoonde een door Henk Dijkstra geïmporteerde in gevangenschap gefokte Slechtvalk. Het euvel verdween na verloop van tijd vanzelf.

Ook mijn Havik 'Traus' vertoonde dit beeld als rode wildvang (zie afb. 2). Ze was gevangen na verwarring in een net boven een uitwennen voor fazanten. Ook bij haar is de kwaal zonder behandeling langzaam hersteld, zodat Johan Kolman, die haar het tweede seizoen vloog, er niets van gemerkt heeft en zij in haar eerste seizoen een mixed bag van 45 stuks sloeg, waaronder 30 konijnen en een haas.

Er is dus goede hoop dat de Sperwer later bij het jagen weinig hinder van dit ongemak zal ondervinden. Het beschreven beeld is zonder twijfel het gevolg van een opgelopen blessure door geweld, dat bij de Sperwer ook verantwoordelijk was voor de afgebroken nagel en bij 'Traus' wel veroorzaakt zal zijn door de verwarring in 't net. Bij de Slechtvalk is dit geweld niet bekend, maar bij het vangen uit de grote broedkooi of bij het transport kan er veel gebeuren.

Discussie

Osteomalacie (patiënt A) ontstaat door te weinig aas of voeding van inferieure kwaliteit. (Verkeerde Ca-P-verhouding. Zie jaarboek 1971.) Gezien de verschillen in ontwikkelingsstadium van het veerkleed en in lichaamsgewicht van de twee nestgenoten was de eerste patiënt kennelijk het nestdoetje, zodat ondervoeding goed mogelijk is.

De wonden aan de kop waren gezien het sectiebeeld kennelijk van een klauw afkomstig. Mogelijk ontstonden deze letsels door een rake greep van een ander jong (dat naar een stukje vlees in de snavel of aan de kop sloeg?). Door ondervoeding en verzwakking heeft dit jong zich tussen zijn actieve nestgenoten niet kunnen handhaven, is uit de horstboom gevallen en heeft daarbij een poot gebroken. (De fractuur was vers, de laesies aan de kop veel ouder.)

Moeilijker te verklaren is de afwijkende veerontwikkeling van patiënt B. Het beeld lijkt op een extreme vorm van hongermalitiën en zou op voedingsstoringen terug te voeren

22

zijn als het symmetrisch zou bestaan. Nu dit niet het geval is, moet toch ook gedacht worden aan geweld. Het ontbreken van de nagel en 't onvermogen de poot op te heffen kunnen hier ook op wijzen.

Gezien de afloop van het crossfostering was achteraf een andere methode bij dit gehandicapte jong beter geweest. Of het verloop dan in verband met de chronische beenverwerking gunstiger zou zijn geweest is de vraag. Door met de hand te voeren zou betere controle en verpleging mogelijk geweest zijn. Na eventuele genezing had ongewenste imprinting gereguleerd kunnen worden door zgn. „tame hack“, d.w.z. het op vaste tijdstippen trainen op hand en loer en volledig opzeten in het terrein (met veel mussen en weinig ruiten!) waar de Sperwer later losgelaten en bijgevoerd wordt. Afhankelijk van de graad van imprinting is deze methode bij harstochtelijke jagers als Sperwers volgens mijn ervaring veel beter mogelijk dan bij imprinte Torenvalken. Voor deze manier van uitwennen ontbrak in het beschreven geval de maakkracht waardoor, achteraf ten onrechte, gekozen is voor de „luis“ methode van crossfostering.

De waarnemingen in de torenvalkennestkast geven geen duidelijk antwoord op de vraag of de methode bij nietgehandicapte Sperwerjongen wel geschikt is. In zulke gevallen echter is controle overbodig en door het toenemen van het aantal broedgevallen van de Sperwer is plaatsing in een horst van soortgenoten mogelijk en veel beter. Wegens het venijnig karakter van Sperwerjongen is dit met gehandicapte jongen tot mislukken gedoemd.

Torenvalkennestkast zijn makkelijk te controleren en daarom in het algemeen geschikt voor de pleegoudermethode, misschien ook voor andere roofvogeljongen. Ze hangen meestal op kale plaatsen, zoals in het beschreven geval in een hoogspanningsmuis in het weiland. Daarom moeten maatregelen genomen worden waardoor actieve jongen als van Sperwers hun vroegtijdig takkelingsgedrag kunnen hotvieren zonder naar beneden te vallen.

De drie overblijvende jongen in het beschreven sperwerhorst (in een oude grove den boven een wandelpad) zijn veilig uitgevlogen.

23

Abbeelding 2 - Foto: G.J. van Nie

EEN 18e EEUWS SCHILDERIJ VAN EEN HAVIK MET VEERTIEN STAARTPENNEN

door H.J. Slijper

Jaren geleden bood een particulier uit Goes mij een schilderij aan van een Havik op een hoge rek in de veronderstelling dat ik er als valkenier in geïnteresseerd zou zijn. De prijs van f 40,-, inclusief de vracht, was toen zelfs voor mij geen bezwaar en zo raakte ik in het bezit van dit merkwaardige schilderij.

Helaas ben ik de naam en het adres van mijn weldoener kwijtgeraakt, want ik voel dat ik hem tenminste een exemplaar van ons Jaarboek schuldig ben. Misschien dat dit artikel ertoe kan leiden het contact te herstellen, zodat ik wellicht ook wat meer aan de weet kan komen omtrent de voorgeschiedenis van het schilderij.

Het is een mooi olieverfschilderij. Het doekformaat is 54 x 71½ cm. Het verkeert in een goede staat op een lijnverloeking.

De afbeelding laat zien dat het een Havik-wijf betreft, op de rug gezien en naar links kijkend. Te oordelen naar het verenkleed stelt het een normale Europese Havik voor in het eerstejaars kleed.

Of het is een zeer grote vogel, of de schilder heeft haar wat groter dan de ware grootte weergegeven, want de lengte van de kruin tot staartpunt is 56 cm. In „ruststand“ meet een gemiddelde wijf-Havik ca. 52 cm. De vleugellengte is echter correct weergegeven, evenals de afmetingen van kop en snavel.

Hoge rek en achtergrond met wolkenlucht zijn wat vereenvoudigd zodat alle nadruk op de vogel valt.

De staart is enigszins gespreid zodat de merkwaardige, lichtelijk asymmetrische bandering goed te zien is.

Er zijn, welgeteld en duidelijk, veertien staartpennen.

Ik weet niet of dit wel vaker bij Haviken voorkomt. Ik herinner me alleen dat J. Mavrogodato een Slechtvalk heeft gehad met dertien staartpennen en omdat dit getal in de Arabische wereld een geluksgetal is, hette de vogel dan ook „Lucky Thirteen“.

We geloven niet in een grapje van de kunstenaar ook al omdat de Havik daarvoor te netjes tot in alle details is nageschilderd. Men lette op de korte snavelpunt, wat kan wijzen op een kersverse wildvang, maar dat ook een gevolg kan zijn van een ingreep omdat men vroeger, vaker dan tegenwoordig, de snavel en klauwen graag wat inkortte. Beneden rechts bevindt zich een 4-regelig onderschrift, waarvan het grootste deel door beschadigingen en retouches helaas verdwenen resp. onleesbaar is. Misschien dat hier de signatuur van de schilder heeft gestaan.

Leesbaar zijn de woorden:

Dieser Rothe habich mit
..... die
den 26 Aug. 1757

In de tweede en de laatste regel zijn enkele losse letters herkenbaar, maar het is me niet gelukt om uit deze fragmenten woorden te vormen.

Het is jammer dat ook een lichte schoonmaak geen nieuwe letters meer opleverde. Het is mogelijk dat het onderschrift feiten over de vogel vermeldt, als ware het een etiket van een museum-exemplaar.

24

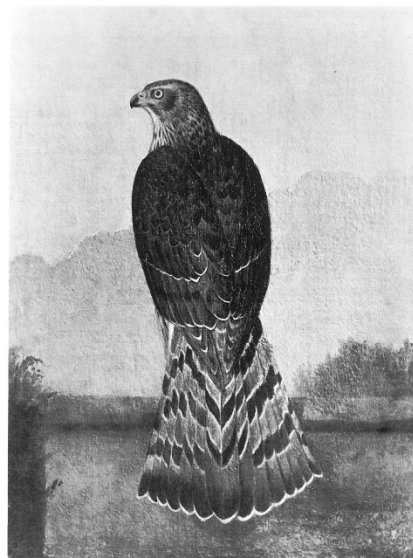

Foto: Marja van Hest

25

De wat laag geplaatste staart, waardoor de vogel wat langer is uitgevallen, zou kunnen wijzen op het gebruik van een balg. Men zou dan ook kunnen veronderstellen dat dit portret naar een geprepareerde vogel gemaakt is op een eventueel veel later tijdstip.

Echter wijst de geheuzigde techniek in ieder geval op een 18e eeuwse herkomst. Voor de opvatting dat de levende vogel als voorbeeld gediend heeft, pleit dat het schilderij kennelijk aan een valkenier gemaakt is, blijkens het gebruik van de valkeniersterm „rothe habich“ en de plaatsing op een hoge rek.

Ook de datum, augustus, de tijd bij uitstek voor de rode wildvangen, past goed in dit kader.

Tegenwoordig nemen we een foto om zo'n geval te documenteren, maar vroeger werd de schilder of tekenaar erbij gehaald en blijkbaar was deze Havik met veertien staartpennen bijzonder genoeg om haar natuurgetrouw te laten afbeelden.

Bij een eventuele toeschrijving aan een meester moeten we dus rond het jaar 1757 in Duitsland zoeken naar een combinatie van een valkenier en een kundig schilder. Dat probleem bleek niet zo moeilijk. Ons lid Dr. J.P.M. van Oorschot merkt in zijn boek *Vorstelijke vliegers en Valkenswaardse valkeniers* op (p. 128), dat het weispel overal in Europa wordt beëindigd tegen het midden van de 18e eeuw, met name in Pruisen en de Palts (1742) en Saksen (1756). Daarentegen wordt in Hessen steeds intensiever gevolgen. Het Hessische vluchtbedrijf had een grandioos aanzien en bracht de landgraaf roem (p. 130).

In het boekje *Fürstliches Jagen* van E. Lutze staan de reproducties van de prachtige schilderijen van Johann Friedrich August Tischbein, die het hele vluchtbedrijf in beeld brengen.

Deze Tischbein, bekend o.a. door zijn mooie portretten van Stadhouder Willem V en zijn gemalin Wilhelmina van Pruisen in het Kasteel „Doorn“, werd pas in 1750 te Maastricht geboren.

Zijn oom Johann Heinrich de Oude, genaamd „de Kasseler“, echter was sedert 1752 hofschilder van de landgraaf van Hessen-Kassel. Hij genoot bekendheid als schilder van portretten, mythologische en historische voorstellingen.

Het is verleidelijk het hier besproken Havikportret in verband te brengen met het vluchtbedrijf aan het Kasseler hof en het schilderij toe te schrijven aan Johann Heinrich Tischbein de Oude (1722-1789).

In de laatste regel van het onderschrift zijn met wat goede wil de volgende letters te onderscheiden:

..... han h i

Wellicht restanten van de signatuur Johann Heinrich?

Het zal interessant zijn om bij gelegenheid de door deze Tischbein gebruikte techniek en lettertype met het onderhavige werk te vergelijken!

26

EEN MERKWAARDIG PLAATJE

door G.A. van Nie

Het fraai gekleurde plaatje staat in *De Valkenier in Europa sinds de vroegste tijden* door Luitenant-kolonel N.J.A.P.H. van Es. De tekst verwijst naar een berichtje in *De Nederlandse Jager* van 1908. Ik verzocht de directeur van de K.N.J.V. in het archief te laten nagaan, waar dit berichtje op sloeg en — hoffelijk als steeds — zond men mij bijgaand antwoord.

NEDERLANDSCHE JAGER, 13e Jaargang, no. 48 — Zaterdag 30 Mei 1908

Genemede Berichten

Valken en Valkenijacht. Onze medewerker D. schrijft: De heer G.S. twijfelt aan de waarheid van de woorden uit het opstel over dit onderwerp, luidende: „Tot in het midden der vorige eeuw gebruikte men op de eilanden ten Westen en ten Noorden der Wadden valken tot het vangen van vogels“.

Toch geschiedde zulks. Maar er is niet bewerd, dat op de eilanden de edele valkenijacht beoefend werd. Geenszins, en dit heeft G.S. ook niet in het opstel kunnen lezen. Want verder wordt er in gezegd: „Men had ze (de valken), niet als in den Riddertijd, op de vuist, maar te paard werd zoo'n valk medegevoerd in een hoepeltje met een rechte zijde. Het kleed van den jager, dikwijls bestaande in pilow, boezeroen en geoliede „Zaidvesten“, vormde dan wel een scherp contrast met het weidsche kleed der vroegere Edelen. Doch ook daar hoort en ziet men niets meer van het jagen.“

Lijf het aangehaalde kan genoegzaam gelezen worden, dat men op deze wijze de valkenijacht uitoefende tot het behalen van voordeel, en niet om het genotvolle. In mijn bericht is nog een plaat van een Texcheben valkenijager, gekleed als boven is vermeld. Hij zit te paard met een hoepel, waarin een valk zit, in de hand. Op het grootste der Waddeneilanden heeft men dan ook wel het meest en het langst bedoeide vogelvangst uitgeoefend. Wanneer men de afbeelding ziet van dien eenvoudig gekleeden man, dan ziet men hierin wel een treurig einde van het schitterende weispel der Middeleeuwen, toen allen Edellieden met valken mochten jagen.

Medewerker D. heeft het einde van het schitterend weispel wel tijdig voorzien, misschien wel goed dat hem de aanblik bespaard bleef van „eenen eenvoudig gekleeden man“, lid van „Adriaan Mollen“, die uit zijn auto stapte en een valk uit de kofferbak haalt

27

OOSTENRIJKSE AVONTUREN

door J. D. M. Staal

Treining van een Sperwer

Ieder jaar gaan mijn vrouw en ik op vakantie naar Oostenrijk. In augustus 1974 bezochten wij wederom onze vrienden daar. Het zou deze keer een bijzondere vakantie worden. De „Falkner“ hadden namelijk voor een Sperwerwif (takkeling) gezorgd. Zij hadden al eerder gemerkt dat ik zeer onder de indruk was van deze moedige, wendbare en snel reagerende vogel, die letterlijk overal gevlogen kan worden. Direct na aankomst werd zij uit de volière genomen en voorzien van schoentjes, draal en langveter. De eerste indruk van tere poten deed zij onmiddellijk teniet door in mijn hand te klauwen of ze een mus moest doden. Daarna werd met het afdragen begonnen. Steeds werd ze op de vuist genomen en een half uur gedragen. In het begin was het een hopeloos gefaald, waarbij zij mij met haar felgele oogjes verontwaardigd aankeek. Doch die eerste dag ging het steeds beter, sneller dan ik verwacht had. 's Avonds kreeg zij een volle krop runderhart, die vlot op de handschoen werd geaasd. De volgende dag werd ze weer vaak, zij het kort, gedragen. Nu ook langs de straat en in het verkeer. Zij werd merkbaar rustiger, hoewel je haar, in vergelijking met de Havik, nerveuzere aard duidelijk kon merken aan het aantal malen afvliegen.

Die avond werd zij voorzichtig aangemoedigd om van een kleine afstand op de handschoen te vliegen. Na lang aandringen deed zij dat tot langvetertengte. Op de derde en vierde dag werd hetzelfde afdragschema gevolgd, waarbij ze dan 's avonds aan de vlieglijn gevlogen werd. De afstand werd sprongsgewijze groter. Steeds werd zij maar twee, hooguit driemaal geroepen, waarover haar dagrantsoen dan verdeeld werd. Ik hielp haar altijd met het azen door met mijn rechterhand stukjes vlees van het aze te trekken en het haar dan aan te bieden. Dit om later het beruchte trossen te voorkomen.

De vijfde dag werd zij weer gedragen. Meestal kort, omdat ik gemerkt had dat zij bij langdurig dragen te veel in gewicht afnam. 's Avonds zou zij vrij gevlogen worden. Dat was erg vlug, maar volgens mij kon het en die beoordeling bleek juist te zijn. In een boomgaard werd de Sperwer in een boom gezet, waarna ik wegliep. Eermaal fluiten en ze kwam reeds. Ze kwam boven mij in een boom zitten en hield mij nauwlettend in het oog. Weer liep ik een eind weg en floot opnieuw. Sierlijk als een vlinder kwam zij aanvliegen en sloeg de handschoen.

De loer had ik niet vaak gebruikt, hoewel dit onmisbare attribuut natuurlijk interessanter voor haar was dan een starre handschoen. Zat zij echter op de loer en kwam ik dichterbij dan was ze een kleine duivel gelijk. Vliegels en staart werden uitgespreid, waarbij ze dan achteroverhellend op de staart heen en weer bleef draaien. Ik had het gauw bekeken. De loer liet ik maar af en toe slaan, net genoeg om het interessant te houden.

De zesde dag ging het samen met een vriend en onze Sperwers het veld in. Mijn vogel jaagde vlot en goed aan, maar tot slaan kwam het niet, omdat ze op het laatste moment steeds opgaaf. Daarom kreeg zij in de namiddag een kwartel als „Vorlass“, die zij vlot sloeg. Hierop kreeg zij een volle krop. Die kwartels werden overigens door mijn vrienden gefokt om altijd vers aas en een „Vorlass“ bij de hand te hebben.

Jagen

Mijn Sperwer wist nu waarom het ging. De volgende dagen werd er zowel vanuit de auto als voor de voet gejaagd. Steeds moest ik zorgen dat zij voor het jagen voldoende

28

De „sperwerwifmethode“ - Foto: Heinz Pils

gelegenheid had gekregen om te baden en droog te worden, anders liet zij dat duidelijk merken door bv. niet te willen jagen, hoewel het gewicht goed was. Toch had dat ook iets te maken met „Tageschärfe“. Met het bepalen van het dagrantsoen moest ik met veel gevoel te werk gaan, wilde ik haar in jachtconditie houden.

Veelal gingen wij als volgt te werk. Zagen wij groepen mussen in het struikgewas rond huizen e.d., dan gingen wij er voorzichtig naar toe. Als wij tot op bv. 150 m genaderd waren en de Sperwer zag ze, dan maakte zij zich slank. Soms ging ze zelfs plat op de handschoen liggen! Wilde zij dan aanjagen, dan liet ik haar gaan. Succes had zij op die afstand echter niet. De mussen drukten zich in het gras en in de struiken. De Sperwer stelde dan op en ging in een boom staan. Zat zij gunstig, dan liet ik haar daar, anders werd ze op de vuist geroepen.

Daarna werd geprobeerd de mussen uit de dekking te krijgen. Dat was niet zo eenvoudig, aangezien je ze soms nagenoeg op de staart moest trappen, wilden zij wegvliegen, waarna de Sperwer ze kon aanjagen.

Ook werd er vanuit de auto gejaagd. Zagen we ergens mussen, Merels of Spreeuwen, dan werden deze zo dicht mogelijk met de auto benaderd. Zaten ze gunstig, dan werd de Sperwer omhoog gehouden, die dan via het open raam er op af ging. Had ze iets geslagen en de jacht was ten einde, dan mocht ze op de vloer in de auto haar prooi krapen. Daar berikten we mee dat ze totaal niet schuw was voor iets of iemand in de auto. Ook sloeg de Sperwer enkele prooiën, doordat ik haar wierp. Zag ik een prooi gunstig zitten, die dicht genoeg benaderd kon worden, dan pakte ik de Sperwer met de rechterhand over de rug heen vast. Mijn vingers kwamen dan samen op de buik van de vogel en wel zo, dat haar poten tegen de staart aan lagen. Vervolgens werd de handschoen afgeschud en werd ze eveneens met de linkerhand over de rug heen vastgepakt. De rechterhand kwam dan vrij en verhuisde naar de buikzijde en de Sperwer was klaar om gelanceerd te worden. Ik noemde dit gemakshalve de sperwerwifmethode. Zo werd het wild benaderd. Het voordeel van deze methode is, dat, als er enkele prooiën bij

elkaar zitten en er vliegen er een paar ongunstig weg, je de Sperwer kunt vasthouden en pas werpen als zich een betere kans voordoet. Had je haar gewoon op de handschoen, dan vloog ze al af als er iets bewoog. De sperwerwifmethode biedt dus zeker voordelen. Was er een goede kans, dan werd ze geworpen. Ze wist op den duur precies wat er aan de hand was en benutte de kracht van de worp door de vliegels tot het laatste moment tegen het lichaam te houden en dan pas te vliegen! Sperwers leren dat sneller dan ik eerst altijd gedacht had. Een aantal dagen was ze vastgepakt op de geschetste wijze, waarbij ze dan kleine stukjes vlees kreeg aangeboden. Na die paar dagen liet zij zich rustig op iedere manier vastpakken. Keer op keer wist zij mij te boeien door de prooi tot in de dichtste struiken te vervolgen. elkaar zitten en er vliegen er een paar ongunstig weg, je de Sperwer kunt vasthouden en dagelijks appelt vliegen, ook tijdens de jacht, bleek erg belangrijk te zijn. Eerst had zij meerdere vluchten nodig om prooi te slaan, maar de verhouding werd steeds gunstiger.

„Georg“ de Steenarend - Foto: Heinz Pils

30

Zwaar werk

Intussen had ik een vriend geholpen met het afdragen en treinen van twee arendstelsels. Vloog de vogel, die je op de vuist had, af, dan moest je tegengedrukt geven, anders lag je om. Het grootste probleem was het naar beneden brengen van het gewicht. „Georg“, de ene Steenarendstelsel, was erg fel op mij, als ik maar in de buurt van zijn vliegbaan probeerde te komen. Het heeft waarlijk maar een paar maal ternaauwer-nood geschied of hij had mij geslagen. Als ik een keer de vosselbalg moest trekken en de arend kwam over 200 à 300 m aangevlogen met een toch fantastische snelheid, dan had ik bepaald geen rustig gevoel.

Miste hij en stelde hij zo'n 15 tot 20 m de lucht in, dan wist ik eigenlijk niet hoe ik mij tijdens het rennen draaien of keren moest om hem in het oog te houden. Maar altijd ging het goed en als hij eenmaal de balg geslagen had, dan taakte hij niet meer om mij.

Het einde van de vakantie naderde. Over de Sperwer was ik zeer tevreden en ik wilde in de herfst op de „Herbstbeize“ terugkomen om nog eens met haar te jagen. Een vriend zou haar tot dan blijven vliegen en verzorgen. Vóór de terugreis werd mij gevraagd of ik dan ook „Georg“, de Steenarend, wilde vliegen. Zonder erbij na te denken stemde ik toe: het was waarschijnlijk de enige gelegenheid om ooit een arend te kunnen vliegen.

Toen ik thuis kwam, werd direct geprobeerd de conditie van mijn linkerarm op te voeren. Het is geen sinecure een Steenarendstelsel met een gewicht van 4½ kilo een middag lang door bouwland en over hellingen te moeten sjouwen.

Steenadlervreugde

Al te langzaam ging de tijd voorbij, maar op een gegeven moment was het dan toch zover. Bij het eerste „Beizvogelappell“ stond „Georg“ gehuild op de vuist, die ik beschermd met een extra dikke handschoen. De eerste vluchten moesten wij wat aan

Met „Georg“ op pad - Foto: Heinz Pils

31

Hij kwam over honderden meters op de hand vliegen - Foto: Heinz Pils

elkaar wennen, zodat de arend veel vloog, wat echter weinig vol opleverde. De huif was zeer praktisch in gebruik. Zolang de arend niet aan de beurt was om te vliegen, bleef de huif op. Was het zijn beurt en werd een haas hoog gebracht, dan nam ik de huif af en tegelijkertijd werd de arend geworpen. 'Georg' wist precies wat er dan aan de hand was. Het grote voordeel is dat de arend niet bij ieder haas afvliegt, wat veel van je linkerarm-spijeren vraagt!

's Avonds grinsde ik als een boer met kiespijn. De veronderstelling dat ik terdage mijn linkerarm had getraind, bleek onjuist te zijn. De pijn trok door mijn linkerarm en bovenlichaam en de bewering van sommige mensen dat zij geen arend wilden vliegen — hoe mooi ook — omdat het (te) zwaar werken geblazen was, kon ik nu goed begrijpen. De eerste dag kwam 'Georg' wel op de balg terug maar nog niet op de vuist. Dat veranderde de tweede dag. Hij kwam toen over honderden meters op de vuist vliegen. Die tweede dag bracht ook het eerste succes. In de namiddag stonden we aan een ongeveer 25 m diepe steengroeve, die naar rechts doodliep. Onder mij werd door een hond een haas gedreven. Aangezien het mijn beurt was, wierp ik de arend. Deze zag het haas echter niet en vloog aan de overzijde in een ongeveer 20 à 25 m hoge boom. Het haas werd door de hond vanaf rechts teruggedreven en wel onder de arend door. Deze maakte een lange hals en stortte als een rotsblok naar beneden. Toen ik eveneens naar omhoog was afgedaald, was het haas al dood. Het was onvoorstelbaar mooi en niet te geloven dat de arend niet te pletter viel. 's Avonds werd de heuglijke gebeurtenis met een glas „Rotwein“ gevierd.

De volgende dag ging ik met een aanwachtersgroep mee, aangezien daar geen hazen-havik of arend bij was. Hierbij waren ook Biemans en Haantjes aanwezig. Bij de eerste vluchten bleek dat ik de arend te rijklijk op het haas had belooft. Hij jaagde wel goed aan — zonder succes — maar kwam maar moeizaam terug. In de namiddag ging het

32

achteraf een 3250 gram zwaar haas te zijn, waar de buizerd totaal geen moeite mee had. Geen salto's e.d., zoals bij de Havik. Duidelijk bleek de veel sterkere greep van de buizerd.

De arend werd steeds afhankelijk. Ik kon hem bij het appelvliegen rustig een half uur à drie kwartier zijn gang laten gaan. Hij hield mij steeds in de gaten en vloog en zweefde om mij heen. Je kon merken dat hij er plezier in had.

Het jaar daarop vloog ik een arendtarsel in de tweede vlucht. Deze had een iets langere aanpassingsijd nodig, maar werd ook erg persoonlijk.

Kwam zijn eigenaar in de buurt, dan kon ik echter roepen en de handschoen of de balg aanbieden, hij keek er niet naar om en vloog naar zijn haas. Deze herkende hij op honderden meters. Deze tarsel was niet zo goed ingeloven. Hij had twee grote hazen geslagen, maar moest ze beide weer loslaten. Ook het tegen de wind in aanjagen viel hem zwaar.

Het bleek maar weer dat, wil je een vogel optimaal vliegen, deze in hoge conditie en goed bevlogen moet zijn.

Lannervalk - tekening van H.J. Stijper

34

beter. Na een mooie vlucht van een Slechtvalktarsel, die door een Italiaan gevlogen werd, waarbij de tarsel twee Patrijzen naar beneden sloeg, was er opens een goede kans voor 'Georg'. Ongeveer 100 m schuin rechts voor mij, wat lager op een helling, rende een haas uit zijn leger. Toen ik de arend iets hellingopwaarts wierp, had deze meteen flink wind onder de vleugels en kon zich snel naar rechts laten afzakken. Het haas kwam niet ver. Het was een groot haas, dat mijn welas door zijn gewicht open-scheurde. Haantjes was toen zo vriendelijk het draagwerk op zich te nemen.

Een mooie vlucht van die eerste dagen zal ik mij altijd blijven herinneren. Ik stond op een bergheiling ongeveer 80 m hoog. Onder mij, aan de overzijde van een smal dal liep een haas. Ik wierp de arend, die direct goed aanjaagde. Na een paar honderd meter stak 'Georg' zijn klauwen vooruit om het haas te grijpen. Deze bleek niet voor niets ook achter zich te kunnen kijken. Op het moment dat de arend wilde toeslaan, sprong het haas ongeveer 1½ m in de lucht. Onder het gedraai van de lange lopers schoot de arend door. 'Georg' steelde echter direct op en keek over zijn linker-vleugel. Hij zag het haas naar links rennen en jaagde opnieuw aan. Lampe maakte een lichtsprong en verdween in de dekking. Tot tweemaal toe was de arend onder het haas doorgeschooten, een geroutineerde rot. Ik was best tevreden dat ik 's avonds na wat hij had het verdiend.

Groot was mijn verbazing toen ik 's avonds na de derde dag op de „Generalsammlung“ tot „Falkner“ werd benoemd.

Au

Niet dat het pijn deed, maar de naam van het gebucht was nu eenmaal zo. De dag na de „Generalsammlung“ ging het daar naar toe. Ik was er voor het eerst uitgenodigd. Hier wilde ik ook weer de Sperwer vliegen, die drie rustdagen had gehad. De aankomstidag bracht niet veel goeds. Het regende pijpenstelen. Desalniettemin gingen een vriend en ik er met onze Sperwers op uit. Het werd een bijkansmouting. Binnen 5 minuten hadden wij ieder een mus gelogen door onze vogels in een groep van de vogelgites te werpen. Dat was gezien het gure weer genoeg en wij schoven weer tevreden achter de wijn.

's Middags was het weer beter. De Steenarend was intussen zeer persoonlijk geworden en begroette mij met een zacht „onk-onk“-geroep. Daarbij strekte hij verlangend de hals en stond op de rand van het blok te balanceren om op de handschoen te springen. Deze vriendelijkheid was soms toch wel gevaarlijk. Had hij een misvlucht, dan moest ik goed opletten dat hij mij niet in de benen sloeg. Ik voorkwam dit door hem met mijn handschoen dicht boven de grond op te vangen! Per slot van rekening wilde ik de plaatsnaam niet graag eer aandoen.

Als ik na de arend de Sperwer vloog, dan moest ik mij goed concentreren, anders wist ik niet dat ik een Sperwer op de vuist had. Bij het geven van het dagrantsoen precies hetzelfde, daar je de neiging had de Sperwer te veel te geven. Die week werden nog een paar mussen en twee hazen geslagen.

Het vierde haas ging als volgt. 's Middags gingen wij gedriehet het veld in. Twee Steenarendtarsels en een Roodstaartbuizerdverf gezelden ons. Wij liepen door een bieten-veld. Al gauw vluchtte een haas. Ik wierp de arend en na een 250 m had 'Georg' het haas ingehaald en met kogpreep geslagen. Toen ik met het haas terugkwam en wij enkele stappen hadden gelopen, kwam er opnieuw een haas op de lopers. Deze sloeg door de bieten terug, tussen ons door. De andere arend jaagde goed aan en sloeg hem in de bieten. Wij gingen met z'n tweeën verder. Weer ging een haas, de derde in nog geen half uur. Nu was het de buizerd die een kans kreeg zijn kunnen te tonen. Sierlijk en niet zo trekkend als een Havik, maar met rustige vleugelslagen jaagde de vogel het haas aan. Na ongeveer 150 m werd het met perfecte kogpreep geslagen. Het bleek

33

NATIONAL FIELD MEETING BRITISH FALCONERS CLUB

Woodhall Spa — 11-15 oktober 1977

door G. J. van Nie

Na het congres in Oxford (zie elders in dit jaarboek) was het niet moeilijk de tijd tot het begin van de jachtlagen in Woodhall Spa te overbruggen.

In Oxford ontmoette ik tal van oude kennissen van de voorzitter (in de verduisterde collegezaal bleken de luide bijvalskreten in het Nederlands tijdens de super-slow-motion-film van Nelson van hem afkomstig!). Onder hen bevond zich R. B. Treleven, met wie we 25 jaar geleden kennis maakten toen wij nog in Aalst woonden en hij Karel Molens oude tobhutten wilde bezoeken. Zijn leven stond toen al in het teken van de Slechtvalk en dit resulteerde onlangs in het boekje *Peregrine* (Headland Publ., Penzance, Cornwall, U.K.). Met dit kostelijke boekje als gids trok ik na het congres met mijn vrouw naar Cornwall, waar we een vol uur konden genieten van een prachtig wit Slechtvalkwijf, dat tientallen meters boven het gewoel van de branding op de klippen van Hartland Point in de ondergaande zon zat mooi te wezen.

Noel King, een medewerker van de Nature Conservancy, eveneens in de Oxfordse wandelgangen ontmoet, liet ons een paar onbedorven delen zien van zijn amtsgebied aan de Welsh Border en in Herefordshire. Raven en Waterspreuwen waren er niet zeldzaam en er wordt een broedgeval van de Slechtvalk verwacht. De prestaties van de Border collies bij het ophalen van schapen uit de bergen waren ongetoeflijk, evenals het Ploughers meal.

In Woodhall Spa arriveerde ik mooi op tijd om de broodpijnen Mollen en Van Garven te verwelkomen. Mijn vrouw had nog best wat roofvogels willen zien, maar ik had haar in Londen achtergelaten. Dr. Mac Phail en zijn vrouw Sheila zorgden voor een geweldige opvang in het Petwood Moathouse Hotel, waar valkeniers uit Wales ons 's avonds het snuiven bijbrachten en nachtrust nauwelijks bleek te bestaan.

De indrukwekkende gazons van dit glorieuze oude hadplaats-hotel bleken zich de volgende morgen met vogels gevuld te hebben, van Sperwer en Torenavalk tot Steenarend toe. Er waren enkele Lanners, diverse Slechtvalken, Sakers, 2 Harris' hawks, een red-tail en Haviken van velerlei herkomst, w.o. Finse.

Onder de Slechtvalken waren uitgehorste nestlingen (in 1977 voor 't eerst weer toege-staan in Engeland wegens gunstige broedresultaten van de wilde populatie) en in gangenschap gefokte vogels uit kruisningen van verschillende ondersoorten.

Hoewel mijn prieste jeugdherinneringen van vóór de oorlog dateren en doordrenkt zijn van allerlei roofvogels, ook Slechtvalken, beperken mijn jachtbelevissen zich toch tot de lage vlucht. Mijn aandacht in Woodhall Spa was dan ook op de hoge vlucht toegespit. De aanwachterij van Martin Jones, John Fairclough, Tony Walker, Tony Owen en vele anderen deden me heel goed beseffen hoe armzalig het werpen van Lanner of shabeen uit een autoroom is in vergelijking met deze moeilijkste maar meest spectaculaire en sublimie vorm van valkerij.

Afgezien van een rijk met wild bezet jachtveld zonder obstakels (het landschap tussen Woodhall en de zee lijkt op een boomloze Noord-Oostpolder) en een uitmuntend afgerichte hond (er waren enkele goede Visla's) moet de valkenier bij het aanwachten wel over een aantal zeldzame eigenschappen beschikken.

35

toevoeging van een paar krenten, ook met chutneysaus of een ander zoetzuur-brouwsel. Bij ons zijn de kinderen weg van konijn met sausaus of zigeunersaus, dikke bruine rouw met gebakken uien, toevoeging van kantarelen of champignons.

Jachtschotel

Natuurlijk maakt u van konijn ook een echte jachtschotel. Het vlees wordt zorgvuldig van de botten gehaald, let op dat er geen scherpe stukjes bot meeglijpen. Bak enkele grote uien, grofgesneden, goed bruin in boter, voeg het gare vlees toe met een dikke, bruine saus. Strooi een laag pancermel over dit gerecht, het liefst in een vuurvaste schotel, leg er wat blokjes boter bovenop en bak er vlak voor de maaltijd een korsje op. Moet deze schotel onverwachts aangevuld worden, dan kunnen er blokjes spek en/of ham en/of boerenworst doorgemengd worden.

Irish Stew

Dit is weer een andere manier. Maak de stukken konijn op de bekende manier klaar. Ongeveer 20 minuten voordat het vlees gaar is, voegt u de benodigde hoeveelheid goed schoongemaakte en geschilde rauwe aardappeltjes toe. 't Liefst in kleine of getijde stukken gesneden, alsmede eveneens in blokjes gesneden winterwortelen, groene kool, uienringen en wat kleinere hoeveelheid koolraap en naar smaak eveneens een kleine hoeveelheid in blokjes gesneden selderijknol. Aangezien selderij een zeer sterke smaak heeft, mag die niet overheersen. Laat dit geheel nu zachtes gaar worden met goed gesloten deksel. Controleer of voldoende vocht is. Te veel vocht mag ook weer niet, anders eindigt uw Stew als soep.

Ditzelfde soort gerecht krijgt onmiddellijk een Zuid-Europese tintje als u zuidelijke groenten gebruikt. Vergeet de uien dan van paprika, aubergines en tomaten, courgettes of komkommer en niet te vergeten wat knoflook. Het smaakt er lekker wanneer er vlak voor het serveren een handvol grofgehakte, zoute amandelen overheen gestrooid worden.

Zoetzuur

Sedert het bestaan van de diepvrieskist, waarin de konijnen, ontdaan van de ingewanden, maar in het onbeschadigde vel, veilig bewaard kunnen worden, is de noodzaak om ze in het zuur te stoppen, weggevallen. Maar het kan. Voor de liefhebber vermeld ik dat je hiervoor een marinade maakt van:

1/3 wijn (mag goedkope zijn) en
1/3 azijn,

1/3 water, een grote ui met kruidnagels en laurierblad, hele peperkorrels, 6 jeneverbessen (gekwest), en kleine wortel.

Kook dit geheel goed door en laat dan afkoelen.

Als de marinade koud is, worden de stukken konijn er voor 7 dagen ingelegd. Ze moeten geheel door het vocht toegedekt zijn. Vóór het aanbraden de stukken vlees grondig drogen. Na het aanbraden de jus aanvullen met wat marinade en een handje krenten of rozijnen toevoegen en/of pruimedanten laten meesudderen. De saus, die dik moet zijn (gebruik geroosterde bloem voor het binden), afmaken met zure room (niet koken) of een eetlepel vossesengelci.

Fricassé

Ook voor deze bereidingswijze leent zich wild konijn.

Breng een flinke pan vol sterke, met soepvles en -betrokken bouillon aan de kook en laat het vlees stuk voor stuk hierin glijden. De bouillon moet blijven koken en in ca.

40

1 uur gaar koken. Maak een roomsaus met wat kookvocht, een stukje boter en 1 eetlepel sherry. Voor het serveren een paar druppels citroen erover druppelen om de lichte kleur van het vlees te bewaren.

Rabbitpie

Ragout van wild konijn kan gebruikt worden in pasteijsjes of als „Pie“. Bekleedt een taartvorm met 2/3 Pizzadeeg, vul deze met smeuge ragout en bedek dit met 1/3 van het Pizzadeeg. Bak in de oven tot het deeg lichtbruin is. Voor het deeg: 50 gr. boter, 1 ei, 1/2 deciliter lauwwater, zout en 200 gr. bloem. Roer eerst boter, ei, water en zout en voeg dan de bloem toe.

Konijnlever

Recepten voor haas- of reelever gebruiken.

Tot slot geef ik u het recept voor een coupe, dus een voorgerecht.

Coupe Linguanda

In blokjes gesneden, van het been gehaald konijnenvlees, koud,
2 grapefruit, ontvelde partjes,
2 eetlepels zeer fijn gesneden preiharten (alleen het witte),
100 gram garnalen,
1 hardgekookt ei met vork fijnwrijven,
citroensap, zout en peper naar smaak toevoegen.
Bekleed uw glazen of kristallen jigsawcup met slablaadjes en leg hierop het mengsel. Overgiet dit met saus, gemaakt uit:
3 eetlepels mayonaise,
1/3 pakje quark,
1/8 l slagroom, geklopt,
wat gesnipperde gember plus gembernat,
1 teentje knoflook, uitgeperst,
1 druppel Worcestersauce,
1 theelepel tomatenpuree, om het geheel roze te kleuren,
1 theelepel Cognac,
enkele druppels citroensap en dan mengen.
Giet de saus over de coupe en garneer met plakjes hardgekookt ei, een snuffje paprika-poeder en een takje peterselie of dille.

Met het bovenstaande hoop ik te bewijzen dat ons eenvoudige duin- of boskonijn op een vorstelijke tafel niet zal mistaan. Laat dus uw verbeeldingskracht ook in de keuken niet inslapen en probeer eens wat anders. Wild konijn is werkelijk een goed uitgangspunt.

Het geeft ook voldoening de laatste schakel te zijn, als het ware de afronding van het gebeuren, dat het vluchtbedrijf heet: het samenwerken van mensen en dieren in de vrije natuur. Als wij 's avonds zitten na te kaarten over de verschillende vluchten, de Havik genoeglijk kijkend over een volle krop, de hond lang uitgestrekt voor de haard, de valkeniers eveneens met gevulde maag, eertijde vernooideheid in de knieën en met rozig gezicht van de zeewind, dan voel je je rijk en gelukkig.

41

DE JACHTDAG OP „DE HOGE VELUWE“

door H. Dijkstra

Op zaterdag 14 januari 1978 trok, na samenkomst voor het jachthuis De Pampel, een indrukwekkende rij auto's in de richting van de wildbaan. De stoet was zo lang dat de havikiërs, die met hun vogels medewerking aan deze dag gingen verlenen en ook de organisatoren, hun hart vasthielden. Immers: al wil het bestuur van „Adriaan Mollen“ op deze, nu steeds jaarlijks te houden, dag wel zoveel mogelijk niet-voegelovende leden met hun introducee iets van de praktijk van het vluchtbedrijf laten zien, normaliter vindt de jacht met de Havik nooit op grote schaal voor een enorm publiek plaats. Dat kan dan moeilijkheden geven omdat er onder de deelnemende Haviken altijd zijn, die zich op zo'n dag niet op hun best tonen, al zijn ze in een conditie waarbij ze in het eigen jachtveld, in het bijzijn van niet meer dan één of twee man, een prima jachtlust en een goed appél zouden vertonen.

Nadat de auto's dicht bij elkaar op een normaal voor auto's verboden zandweggetje waren geparkeerd en het gezelschap zich rond de havikiërs verzameld had, viel de menigte nog wel mee, allen bij elkaar zo'n 60 man.

Het deed ons veel genoegen onder onze gasten te mogen aantreffen de heer C. de Bruin, directeur van de Ned. Ver. tot Bescherming van Vogels en de heren D.A. Kramer en W.H. Borst, respectievelijk erevoorzitter en voorzitter van de Ver. van Vrienden van De Hoge Veluwe.

Na een welkom en een dankwoord voor de Directie van het Nat. Park „De Hoge Veluwe“ door de organisatoren, de heer Strijland ondergetekende, kregen het publiek en de havikiërs wat informatie over hoe er gewerkt zou worden, nl. in 3 groepen met elk 2 Haviken per groep en een zodanige verdeling van de toeschouwers, dat iedere groep ongeveer even groot was. Bovendien had iedere havikiër de beschikking over een jachthond en een fret, of één van beide.

Het leek deze dag niet te zullen gaan regenen, er was weinig wind en zo hoopten we maar een geslaagde dag te zullen beleven.

De heide en smelen waren echter zeer vochtig en dit had tot gevolg dat er vrijwel geen konijnen bovengronds vertoefden. Dat was jammer omdat deze konijnen vaak langere en meer spectaculaire vluchten van de Haviken te zien geven dan gefretterde konijnen. Er moest dus veelvuldig van de fretten gebruik gemaakt worden en om tijd te besparen ging de heer Strijland voor één der groepen uit met zijn Heidewachtel, die feilloos alle op dat moment bewoende „kassen“ aanwees, waarbij dan een lange stok met een wit vlaggetje werd geplaatst.

De meeste fretten werkten uitstekend en er werden voldoende konijnen boven de grond gebracht. Helaas ging het minder goed met de meeste Haviken, voor een deel het gevolg van hetgeen in de aanvang van dit artikel genoemd werd. Ook werd een tarsel na het slaan van een konijn in de smelen dermate nat, dat hij zich in een boom ging staan drogen en de havikiër het beter oordeelde de vluchten van deze vogel te beëindigen. Een Havik, één der beste van ons Verbond, bleek twee dagen tevoren een dermate grote krop geaaid te hebben (ze had veel gevlogen in stormachtige wind), dat ze niet voldoende trek had om konijnen te slaan. Eenmaal had ze er even één vast, maar liet direct weer los. Ze vertoonde een voorbeeldig appél en kwam over zeer grote afstanden op de vuist, zodat er voor de toeschouwers toch wel wat te genieten was.

42

Vliegende start!

43

Eigenlijk waren er maar 2 van de 6 Haviken die geen enkel probleem opleverden en zij sloegen samen 11 konijnen op een totaal van 14 stuks voor deze dag.

De 2-jarige nestlinghavik 'Sindy' maakte bij een misvlucht soms een grote boog en landde direct weer op de vuist van haar havigier, een vogel met een voorbeeldig appél. Ook 'Lingonda', nu in haar derde seizoen, was in prima jachtvorm en kwam soms uit veraf gelegen bosranden bij de eerste stoot op de fluit.

Velen konden deze dag dus van fraaie vluchten genieten, maar er bleef wel eens een fret erg lang ondergronds, wat dan een wachtpartij van een half uur of langer voor de toeschouwers tot gevolg had. Ik meen echter dat men dit weer snel vergeet was, als de Havik daarna weer fraaie vluchten te zien gaf.

Ook werden interessante waarnemingen gedaan: één groep zag een wilde Sperwer en vond diverse plaatsen waar Merels geplukt waren. Een andere groep stootte een wild varken op.

Zoals afgesproken, was iedereen vóór 5 uur in restaurant „Rust een Weinig“ en toen de groepsleiders verslag hadden uitgebracht, bleken er geen Haviken of fretten verloren te zijn geraakt.

Van de aanwezigen mochten wij vele goede reacties vernemen en de gezellige borrel deed de meesten besluiten om ook te blijven eten, hetgeen een zeer geanimeerd slot van deze dag betekende.

De organisatoren hopen dat een volgende keer ook eens andere havigiers zich met goede vogels zullen aanmelden. Deze dag is bovendien ook uitermate geschikt om de onderlinge contacten in ons Verbond wat hechter te maken, vooral tussen leden die ver uit elkaar wonen en elkaar normaal vrijwel nooit zien.

Tenslotte wil ik ook hier namens ons bestuur en de leden onze dank overbrengen aan de Directie van „De Hoge Veluwe“ die velen weer de gelegenheid heeft geboden om van ons vluchtbedrijf te genieten.

44

BOEKBESPREKING

DE HAVIK - door Paul Obdam, geïllustreerd door Henk Slijper
Uitgave Het Spectrum - Utrecht 1978. Prijs f 19,50

Een boek, dat m.i. op de boekenplank van iedere roofovogeliefhebber en zeker ieder Verbondslid thuishoort. Het betreft hier immers een studie over de roofovogelsoort waarop voor het allergeenste deel de na-oorlogse valkerij in ons land gebaseerd is.

De schrijver heeft na ruim 10 jaar intensief onderzoek aan deze vogelsoort in zijn boek een goed beeld gegeven van de specifieke plaats die de Havik in het oecologisch systeem van de natuur inneemt. Hij bespreekt daarin een aantal aspecten, zoals de wijze van jagen en de uiteenlopende aard van het voedsel, die ons als volkeniers vanzelfsprekend al interesseren, maar behandelt daarnaast ook zaken zoals de systematiek: de Havik en zijn verwanten, relaties met voedselconcurrenten, de Havik en zijn prooidieren, aan de hand van cijfermateriaal dat nergens droog en saai gebracht wordt, doch ons steeds blijft boeien.

Obdam kwam bij zijn onderzoekingen tot interessante conclusies, die soms totaal verschillen van die van bekende ornithologen. Zo meende Brill (na 10 jaar intensieve bestudering van een Havikspaar) dat de ideale territoriumgrootte voor één paar Haviken 3.000 tot 4.000 ha bedraagt, terwijl Obdam tot 1.000 ha per paar komt.

Iedere lezer zal onder de indruk komen van de volharding waarmee Obdam zijn veldstudies heeft gedaan, hetgeen resulteerde in enorme aantallen en vaak zeer interessante waarnemingen van deze toch vrij schuwe vogelsoort.

Werkelijk een zeer goed en prettig leesbaar boek, maar als ik dan ook nog een puntje van kritiek mag laten horen, dan heb ik de werkbrauwen wat gefronst bij een onderdeel van het hoofdstuk: *de Havik en de mens*, nl. het vluchtbedrijf. Hoewel daarin geen onjuistheden staan, vind ik de gegeven informatie dermate gedetailleerd dat ik in mijn verbeelding al jongesjes zag, die meenden met deze in hun ogen volledige handleiding tot de africhting van een Havik, dit wel eens te kunnen proberen..... Maar ik hoop dat ik het mis heb.

Overigens heeft de drukker een bij dit chapter afgebeelde tekening van een op de hand vliegende Havik 90° gedraaid, zodat de Havik niet in verticale stand vóór de handschoen afremmend te zien is, maar als een biddende Torenvalk boven de knokkels van de havigiersvuist. Maar: geen leek die het ziet!

Over de illustraties gesproken, die zijn uitstekend en geven de Havik in vele stadia, die in de tekst besproken worden, voortreffelijk weer.

Voor het miniatuurtje in kleur op omslag en kaft is een juweeltje. Wat mijzelf in dit boek bijzonder aansprak is de duidelijke wijze waarop de schrijver onder aandacht van zijn lezers gebracht heeft dat de Havik door de eeuwen heen altijd en overal zwaar vervolgd geweest is en dat de enige groep mensen, die altijd voor deze roofovogel op de bres gestaan heeft en reeds Haviken beschermd heeft lang voordat er ooit iemand van vogelbescherming gehoord had, de valkeniers zijn.

Mochten er onder u zijn die *De Havik* nog niet bezitten, wil ik adviseren: koop het snel en u zult niet teleurgesteld zijn.

H. Dijkstra.

45

1. H. Schlegel et A.H. Verster de Wulverhorst.
TRAITÉ DE FAUCONNERIE
1973, Chasse Publications, Denver Colorado
A. Frontispiece, I-VIII, 1-115, Plate B-F, Plate I-XII, (I-II), (I)-90, (I-VIII), \$ 32,50
2. H. Schlegel, J.A. Verster de Wulverhorst
Avec la collaboration de Heinz Brill,
LA CHASSE AU VOL.
1978, Edita, Lausanne. (I-164), ill. f 112,50

Het lijkt een goede plaats om in dit tijdschrift de twee bovengenoemde publicaties te signaleren.

De *Traité* heeft nog steeds een magische klank. Voor alle boekenliefhebbers is dit oorspronkelijk op olifant-folio formaat uitgegeven werk met levensgroot gelithografeerde vogels, met de hand gekleurd, een begrip. Voor valkeniers en andere in het vluchtbedrijf geïnteresseerden is het bovendien nog steeds een belangrijke bron van informatie.

Hoewel het op het eerste gezicht merkwaardig lijkt dat op zo korte termijn (na 120 jaar, die sedert de oorspronkelijke uitgave zijn verstreken) twee publicaties over de *Traité* zijn verschenen, zal uit het vervolg hoop ik blijken dat het karakter van beide nieuw verschenen boeken aanmerkelijk verschilt.

Nr. 1, de Amerikaanse uitgave, geeft na een verantwoording een Engelse vertaling van het oorspronkelijke werk. Hierna volgen reproducties van alle afbeeldingen, terwijl besloten wordt met een fotografische reproductie van de complete oorspronkelijke tekst. Uit financiële overwegingen is het formaat verkleind tot 44,4% (sic) van het origineel en zijn de platen ongekleurd.

De vertaling is van Thomas J. Hanlon. Uit de verantwoording blijkt dat men het beroemde boek, waarvan bovendien de door Schlegel en Verster becommentarieerde bibliografie veel moeilijk te raadplegen werken bevat, ook voor niet frans-taligen toegankelijk heeft willen maken.

Volgens de genoemde inleiding zouden minder dan 100 exemplaren gedrukt zijn destijds, waarvan er nu nog slechts 50 konden worden opgespoord.

Dr. L.B. Holthuis, Rijks Museum van Natuurlijke Historie in Leiden, maakte mij attent op een publicatie van de W.G. Mattox, J. Soc. Bibl. Nat. Hist., vol. 5, pt. 6 (1971) 498, waarin positief wordt gesteld dat de editie uit 100 exemplaren heeft bestaan.

In de inleiding wordt verder vermeld dat in deze heruitgave voor het eerst, samen met de platen van Sonderland, de diagrammen met de namen van de personages worden vermeld. De diagrammen zijn in 1890 in P.A. Pichot, *Exposition Universelle Internationale de 1889 à Paris. Fauconnerie, catalogue illustré*, gepubliceerd.

Bij Van Es (1913), *De hupische sport en het koppys veldende avillierie* zijn de Sonderland-platen met de omtrektekeningen echter ook reeds afgedrukt.

Van heel andere aard is de Zwitserse uitgave, nr. 2. Dit blijkt wel direct uit het voorwoord van de uitgever, maar titel en opsomming van de auteurs doen anders vermoeden. De tekst van de *Traité* is belangrijk ingekort, hier en daar gemoderniseerd, terwijl ook de oorspronkelijke volgorde niet steeds werd aangehouden. De medewerking van Brill blijkt slechts uit een hoofdstuk van vier pagina's *'La chasse au vol aujourd'hui'*. Alle platen uit de *Traité* werden gereproduceerd. Wie zo gelukkig is een exemplaar van het oorspronkelijke werk te kennen, zal over de kwaliteit van de kleuren niet enthousiast zijn. Nog minder natuurlijk zij, die hetzij in

46

Geervalk - aquarel van H. Schlegel - reproductie: L.A. v.d. Laan ZMA

47

de Artis-Bibliotheek hetzij op de tentoonstelling „Vuistvogels en Aanwachters” in het Jachtmuseum originele aquarellen van Joseph Wolf gezien hebben. Ter herinnering wordt hierbij een foto afgedrukt van een aquarel door Schlegel voor de *Tralie*. Hoewel zijn werk niet voor dat van Wolf onderdoet, werd voor de laatste gekozen. Een positief punt in nr. 2 vormt het grote aantal afbeeldingen buiten de tekst van de *Tralie*. Een deel hiervan geeft beelden van de valkerij in de loop der tijden, deels uit moeilijk te raadplegen bronnen. Jammer genoeg zijn de teksten hierbij erg beknopt en niet altijd nauwkeurig. Interessant is de serie afbeeldingen van het gebruik van de Havik in Japan, maar houtsnedes door Kyosai in *Ehon Takagami (typeet der Haviken)*. Een exemplaar van dit 5-delige werkje was in 1975 ook in het Jachtmuseum te zien. Een aantal foto's heeft betrekking op de hedendaagse valkerij, ook uit het Arabische gebied. Details van de manchet i.p.v. de handschoen en het daar gebruikelijke model valkenloek zijn goed te zien. De actiefoto's van jagende vogels zijn vooral voor niet praktiserende geïnteresseerden wel spectaculair.

Ik wil het hierbij laten. Beide boeken zijn na afspraak in de bibliotheek van het Jachtmuseum te bekijken.

P. Tuijn.

48

Foto: G.J. van Nie

G.A. VAN NIE — 70 JAAR

door W.P.J. Lammers

Geboorn in Utrecht op 11 februari 1907, maar bracht zijn jeugd door in Amsterdam. Doorliep met goed gevolg de hoofdstedelijke HBS en verhuisde al snel naar het, vooral toen nog, landelijke Brabant. Maakte carrière bij de bekende gloeilampenfabriek in de buurt van zijn woonplaats en werd gepensioneerd in 1967.

Is gehuwd, heeft 5 kinderen — een zoon is de ons bekende dierenarts — en woont in Haperi.

Houdt van klassieke muziek, is groot natuurliefhebber en -kenner(!). Beoefent nog steeds heel actief het vluchtbedrijf; is voorzitter van het Nederlands Valkeniersverbond „Adriaan Mollen” en erelid van British Falconers Club, de Belgische Club „Maria van Bourgondie” en de Franse Association Nationale des Fauconniers et Autoursiers Français.

Dit is het onvolledige curriculum vitae van Van Nie. Onvolledig, omdat we allen al over zijn, wat we tegenwoordig vrijetijdsbesteding noemen, een boekdeel kunnen vullen. Nu was die vrije tijd vroeger spaarzaam bemeten en als je dan ook nog een gezin had dat je aandacht vroeg, is er weinig fantasie voor nodig om vast te stellen, dat er voor de praktische valkerij niet zoveel uren overbleven. Toch heeft hij er altijd ruimte voor gevonden, elke beschikbare minuut werd besteed aan de favoriete jachtvogels; trainen, jagen en 's avonds uitblazen zou je denken. Vergeet het maar! De schrijfmachine kwam te voorschijn en er werd gecorrespondeerd; honderden brieven aan evenzoveel personen in binnen- en buitenland zijn in de loop der jaren verstuurd. Een archief vol; we telden niet minder dan 26 uitpuilende orders!

49

Van Nie heeft dan ook van de valkerij een levenswerk gemaakt. Zijn naam is niet meer weg te denken uit de geschiedenis van „Adriaan Mollen”. Hij kwam al vroeg in contact met mensen als Professor Swaen en Dr. Quartero en was een van de mede-oprichters van ons Verbond, waarvan hij meer dan 25 jaar secretaris was.

Nu is het verleidelijk om hier — vooral over die interessante beginperiode — uitgebreid te verhalen, maar dan dreigt het de kant op te gaan van het reeds eerder genoemde boekdeel.

Trouwens, over de geschiedenis van „Adriaan Mollen” schreef Van Nie enkele lezenswaardige artikelen in ons jaarboek. Over zijn aandeel zweeg hij veelal. Daarom was het goed te luisteren naar ons erelid Dr. Van de Wall, die in een geestige redevoering alles nog 'ns uit de doeken deed.

We schreven 18 september; het hele Verbond was in „De Koperen Kop” in het Nationale Park „De Hoge Veluwe” bijeengekomen, om de voorzitter in de bloemetjes te zetten. Er waren (gelukkig) niet zoveel sprekers, of het moesten Henk Slijper, Jack van Gerven en filmopereatur Henk Dijkstra zijn, die ons een reisverslag gaven van hun trip naar Abu Dhabi. Hoogtepunt vormde het cadeau dat, namens het Verbond, door Dr. Van de Wall werd overhandigd; een schitterend Haviksportret van de hand van — hoe kan het anders — Henk Slijper. U vindt het elders in dit jaarboek gereproduceerd.

Van Nie was op deze feestelijke happening natuurlijk voorbereid; de koninklijke onderscheiding, die hem eerder dat jaar was toegekend als officiële erkenning voor het vele werk door hem verricht in het belang van de valkerij en de roofvogelbescherming, kwam daarentegen als een volkomen verrassing.

Daags voor de verjaardag van H.M. de Koningin werden hem de versierselen, behorende bij de Ridderorde van Oranje-Nassau, door de Burgemeester van zijn woonplaats uitgereikt.

Van de mogelijkheid om hem die dag met de verleende onderscheiding geluk te wensen, maakten velen gebruik.

IN MEMORIAM M. DIJKSTRA

door H.J. Slijper

Op 1 april 1978 overleed op 79-jarige leeftijd ons Erelid Matthijs Dijkstra.

De oude heer Dijkstra, zoals we hem noemden ter onderscheiding van zijn zoon Henk, was een all-round natuurliefhebber. Hoewel een drukbezet en succesvol zakenman kon hij er toch steeds voor zorgen dat er tijd overbleef om zich aan zijn vele hobby's te wijden. Hij jaagde niet alleen, maar had een grote algemene belangstelling voor de natuur.

Als schoolvriendje van Henk kwam ik vaak bij de Dijkstra's thuis en ik herinner me goed hoezeer ik onder indruk kwam van de opgezette vogels, van zijn collectie zelfverzamelde schelpen, zijn mooie natuurfoto's en het aanstekelijk enthousiasme waarmee Dijkstra kon vertellen en van zijn brede belangstelling blijk gaf.

Hij kon uitstekend fotograferen; hij behoorde bv. tot de eersten die natuuroptnamen van de Zwarte Specht maakte.

Van zijn persoon ging een grote charme uit. Hij zag er steeds verzorgd uit, was groot, blond en gebruid, royaal in zijn gebaar, hartelijk en goedlachs. Voor ons was hij een man in goede doen en maakte op ons jongens veel indruk door zijn voorkeur voor snelle en sportieve automobielen waarmee hij, soms beladen met „blauwen” van

50